

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

A szerkesztésért felelős: Kornfeld Gyula.

Megjelenik minden hó 1-én. — Kiadja az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület.” — Előfizetési ár nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Györi Adolf egyesületi pénztárhoz, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. Szerkesztőségi iroda VII., Sip-utca 12. szám.

Tartalom: Megyeri Krausz Lajos. Kísérleti pedagógia és didaktika. Irta Döri S. Zsigmond
Az énektanítás az elemi iskolában. Irta Blau Henrik. — Egyetem tanítási tanterv — Kisebb közlemények. Irta Rózsa Ede. Egyesületi élet. — Nekrologok. — Hírek isk. életéből. — Vegyesek. — Hirdetések.

Megyeri Krausz Lajos

1844 — 1905.

A jótékonyság é. önzellen emberszeretet egyik példa képe szállt sírba április hó 13-án *megyeri Krausz* Lajosban. Beesületes munkával töltött élet után, a közgazdaság terén szerzett nagy érdemeinek betelvezéseül oly végrendelettel zárta be nemes pályáját, mely országszeret méltó csodálatot és elismerést kellett. *Megyeri Krausz* Lajos e végrendeletével a jótékonyság heroszai közé került, oda, hol a *Wechselmann* Ignác, *Rökk* Szilárd, *Wahrman* Sándor *Taub* Salamon nevei örök fényben tündöklönek. Fejedelmi hagyatékával, mint ezek, örök emléket állított magának, ércnél tündöklőbbet, köszobornál maradandóbbat. Emléket állított magának a szegények, az elhagyatottak, a nyomorgók hálás szívében, kik nemzedékről nemzedékre századokon át áldással fogják halhatatlanná vált nevét említeni, kik igaz kegyelettel fogják fentartani el nem muló emlékét.

Családja tradícióit folytatta az emberszeretnek eme bámulatot keltő nagy tettével. Oly szülők oldalán nőtt fel,

oly környezetben nevelkedett, hol a jótékonyság gyakorlását a gazdagsággal járó szent kötelességnek tekintették mindenkor. A szüleitől öröklött vagyonnal együtt átvette e szent kötelesség gyakorlását is. És amint az öröklött vagyont helyes gazdálkodással és becsületes munkássággal gyarapította, úgy fokozottabb mértékben vállalta a jótékonyság gyakorlásának nemes kötelességét is. A főváros jótékony intézményeinek és különösen a zsidó emberbaráti intézményeknek egész életén át nagylelkű támogatója volt; ezeknek juttatta holtá után is fejlődési alapítványait. És mennyi körültekintésre, az intézmények nemes céljainak mily okos mérlegelésére vall a végrendelete! Mint-hogy zsidónak érezte és vallotta magát egész életén át, első sorban felekezeti intézményeit istápolta hagyatékaival. De hazafias érzésében meg nem feledkezett a kulturális célú, országos intézményekről és a főváros közjótékonysági egyesületeinek legfontosabbjairól sem, mert jótékonyságában nem ismert felekezeti különbséget.

Nemes lelkének és nagy szívének legszebb tanubizonysága az a menedékház lesz majd, melynek alapítására a jótékonyságra szánt egy milliónál is többre rugó hagyatékának felét rendelte, és mely elszegényedett nagykereskedők és nagyiparosok befogadására fog szolgálni. Szerencsétlenül járt pályatársait gyámoltotta ezzel a megdicsőült, midőn munkássága gyümölcsének egy részével gondtalan öregséget biztosított azoknak, kiket a sors kegyetlensége megfosztott éltük munkájának gyümölcsétől. Valóban fenkölt, nemes eszme!

Egyesületünket is bőkezűen támogatta. Végrendeletében 5000 koronát hagyományozott egyesületi célokra és 5000 koronát árvaalapunk javára. Oly összegek ezek, melyeknek egyesületünk történetében nincsen párjuk, oly összegek, melyek fényes tanubizonyságai a megboldogult fenkölt gondolkozásának, nemes érzésének és azon jóakaratsnak, mellyel egész életén át, ő és családja, a zsidó tanítóság és egyesületünk iránt viseltetett. A megboldogult apja, *megyeri Krausz* Májer az elsők között volt, kik árvaalapunk javára adakoztak, végrendeletében pedig 2000 koronát hagyott egyesületünknek; de a megdicsőült is 1892-ben pártoló tagjaink sorába lépett. Végrendeleti hagyatékával pedig egyesületünk kebelében örök emléket állított magának. Hálás kegyelettel fogjuk nevét megőrizni, áldásos emlékét dicsőíteni, mint a jótékonyság, az emberszeretet egyik legszebb, legtündöklőbb példáját!

Kísérleti pedagógia és didaktika.

1. A kísérleti pedagógia és didaktika fejlődése és tárgyai.

A kísérleti pedagógia és didaktika a neveléstudománynak egészen új ágai; még csak gyermekéveiket élik járásuk ingatag, módszereik ki nem forrottak, eredményeik ki nem próbáltattak. Közöny és kétkedés, gúny és rosszakarát állottak bölesőiknél és kísérik fejlődésük nehéz és göröngyös útjain. Nehéz és fáradságos utat kell majd megtenniök, erősen kell magukat összeszedniök, hogy a kételkedést eloszlassák, a közönnyt megtörjék és a kacajt a gúnyolódóknak torkukra forasszák. A tudomány és a gyakorlat legkiválóbb férfiai fogtak kezét, hogy megerősítsék, a *tudományos* jelzőre méltóvá tegyék és az emberiség javára győzelemre, megdönthetetlen eredmények kimutatására vezessék a neveléstudomány ezen legifjabb ágait. Európa és Amerika legelső tudósai és pedagógusai fáradoznak kitartó munkássággal a neveléstudomány ezen diszciplináinak kiművelésén, sőt távol napkeleten a kis Japán némely tudósait fegyverzörgések közepette is munkásságra ösztönözték az e téren előrelátható eredmények. Legfőbb ideje, hogy a magyar tanítóságnak is bemutassuk e tudományok keletkezését, fejlődését, módszereit, eredményeit, irodalmát és gyakorlati jelentőségét.

Alig tízévesek a neveléstudomány ezen ágai, melyek a kísérleti psychológiából szakadtak ki, mint külön diszciplinák. Maga a kísérleti psychologia sem nagyon régi keletű. Évszázadokig speculativ értelmezésekkel, beosztásokkal, magyarázatokkal érte be, s nőtt ily módon naggyá, de a természettudományok fellendülése, megfigyelés és kísérlet alapján elért nagy eredményei, a psychológiát is hasonló módszerek felvételére készítették. A psychológiát, mely első sorban a physiologiára támaszkodik, most már szintén a természettudományok közé számíthatjuk, míg a régibb speculativ psychológiának már csak történeti jelentősége van. A kísérleti vagy physiologiai-psychologia tisztán *empirikus* úton jut a maga eredményeihez, minden metaphysikát kizár a maga köréből, s csak tapasztalat és megfigyelés szabnak neki irányt. Kezdetben az empirikus psychologia is elszórt, alkalmi megfigyelésekkel elégedett meg és a lelki folyamatokat teljesen elkülönítve gondolta a testiektől. Az utolsó ötven évben mindez gyökeresen megváltozott. Az empirikus psychologia *physiologiai-psychológiává* fejlődött, amennyiben a physiologia módszereit, első sorban a kísérletezést alkalmazza a legszélesebb terjedelemben, a *psychologiai* jelenségeket pedig *testiekkel* kapcsolatban veszi figyelembe.

Sokáig kétségbe vonták, hogy vajjon létezhetik-e egyáltalán exact természettudományi psychologia? Maga *Kant* is ezen kételynek adott kifejezést és főérve az volt, hogy a lelki jelenségek mennyiségileg meghatározhatlanok, azaz nem mérhetők és így matematikailag nem kezelhetők. A psychologia története rácafolt *Kant* állításaira, mert már negyven évvel később *Herbart* a legkimerítőbb módon alkalmazta a matematikát a psychológiában. Akár elfogadjuk *Herbart* eredményeit, akár nem, a psychológiának matematikai úton való kezelhetése mindenesetre nyilvánvalóvá lett. *Weber* volt az első, aki behatóbban foglalkozott kísérleti psychológiával. *Wagner* physiologiai kézi szótárában közölt cikke a *tapintási érzékről* még ma is alapvető munka. *Fechner* nagy lelkesedéssel folytatott kísérleteket ilyen irányban, különösen az *inger* és az *érzet egymáshoz való viszonyaira* vonatkozólag. *Fechner* volt az első, aki tényleges eredménnyel kezelte matematikailag a physiologiai-psychologia némely részeit és ezért méltán őt nevezhetjük a *psychophysika* megalapítójának. *Wundt Vilmos* 1879-ben alapította az első kísérleti psychologiai intézetet, amelynek mintájára sok hasonlót állítottak Német-, Francia-, Olasz- és Angolországban, különösen pedig Amerikában. Így a kísérleti psychologia jól kiképezett módszerrel, a vizsgálatok számára készült eszkö-

zökkel dicsekedhetik, amelyek teljesen megbízható és pontos vizsgálatokat tesznek lehetővé.

A kísérleti psychologia természetesen igen gyakran olyan kérdéseket is vont vizsgálatai körébe, amelyek a pedagógiát is közelről érintik. Az emlékezet munkaképességére vonatkozó vizsgálatok például természetesen felkeltették a pedagógusok figyelmét is, másrészt azonban a psychologust is rászorították a pedagógusok e tárgyát érintő megfigyeléseinek tekintetbe vételére, de kereste a psychologus a kontaktust a pedagógusokkal már azért is, hogy e vizsgálatokkal elért eredmények a gyakorlatban kipróbálhatók, módosíthatók, elfogadhatók, vagy elejthetők legyenek. A sok és meglepő eredmény teljes mértékben ráfordította a pedagógusok figyelmét a kísérleti psychologiának ilyen kérdéseire és ez a szokatlan nagy érdeklődés lett a megteremtője a *pedagógiai psychológiának*. A pedagógiai psychologia csak másodsorban veszi figyelembe a pedagogia érdekeit, amennyiben a maga eredményei számára gyakorlati alkalmazást keres; mindamellet nagy hasznára van a pedagógiának is, mert olyan kérdéseket világítottak meg a vizsgálatok eredményei, amelyeket eddig figyelemre sem méltattak. Sokkal fontosabbak azonban e vizsgálatok és az általuk elért eredmények azért, mert olyan két tudománynak vetették meg alapjait, amelyek már első sorban a pedagógust érdeklik és tisztán a nevelés és oktatás céljait szolgálják. A *kísérleti pedagógiát és didaktikát* értem, amelyeknek fejlődését és mai állását akarom e tanulmányomban bemutatni.

A legelső vizsgálatok, amelyek a kísérleti pedagogia jellegét viselték, *higiénikus*, első sorban a *szellemi munkásság higiénijára vonatkozó* kérdések voltak. A túlterhelés kérdése tudvalevőleg a múlt század hatvanas éveiben egy egész sereg teoretikus vitát idézett elő. Egyes kiváló orvosok szellemileg elfáradt gyermekeken kísérleteket végeztek, hogy ebben az elméleti vitában megállapodásra jussanak. Ezen vizsgálatokból vált ki nemsokára az iskola szellemi higiénijának eszméje, mely mintegy párhuzamosan haladt az általános iskola-egészségügyi törekvések irányításával és fejlesztésével.

Hasonló okokból arra vonatkozólag is történtek kísérletek, hogy nem volna-e tanácsos a *gyengébb tehetségű gyermekeket*, a szellemileg normalis gyermekektől *külön választani* és az előbbieik számára külön iskolákat, vagy kisegítő osztályokat szervezni. Ezen vizsgálatok tudományos alapokra fektetett új tan, az úgynevezett *tehetségtan* első kezdeteihez vezettek, amelynek kérdéseivel talán legtöbbet foglalkoznak manapság a kísérleti pedagogia körébe vágó munkálatok.

A gyermeki tehetségek beható vizsgálatával és osztályozásával arra a kérdésre is kerestek választ, hogy mi okozza azt, hogy az egyik gyermek többé-kevésbé tehetséges, a másik teljesen gyenge elméjű; másrészt, hogy mivel magyarázható, hogy a tehetségek némely gyermeknél egyik, más gyermeknél más irányban fejlődnek. Mindezen kérdésre határozott választ adott az *öröklés* törvényeinek vizsgálata, a *környezet* és a *nevelés hatásának* megfigyelése. Kitűnt ily módon, hogy vannak öröklött és szerzett képességek és tehetségek, egyuttal az is, hogy a tehetségek természetes fejlődésének mik a legnagyobb akadályai. Mindezen kérdéseknek kísérleti vizsgálata egy fontos tudományágnak, az úgynevezett *pedagógiai pathológiának* vetették meg alapjait. A pszichikai gyermekhibák alapos ismerete és azoknak sikeres gyógyítása régi törekvése volt a gyakorlati pedagogiának; mindamellet, a mint láttuk, egészen új disciplina a pedagógiai pathologia is, mert csak 1888-ban jelent meg *Strümpel* kitűnő és korszakot alkotó műve a pedagógiai-pathológiáról. Ez a kitűnő könyv szokatlan módon lendítette fel a pedagogia ez új ágát. Orvosok és pedagógusok serényen láttak hozzá, hogy e tudomány tanait népszerűsítsék, kiegészítsék és helyes irányba tereljék. *Koch* tébolydai igazgató, *Ufer*, *Trüper*, de különösen *Strümpelnek* két tanítványa *Spitzner* és az e napokban

elhunyt *Wendt* fáradoztak azon, még pedig az előbbi Németországban, az utóbbi Ausztriában, hogy a pedagógia ezen új ágának a tanítóságot megnyerjék. Végre *Rein*, kit Strümpel különösen hivatottnak tartott, hogy ezen új pedagógiai diszciplína szószólója legyen, szintén érdeklődött ezen új törekvések iránt és egy Boroszlóban tartott tanítógyűlésen oly irányban sikerült e kérdésre vonatkozó tárgyalások menetét irányítani, hogy azon csaknem egyhangulag szükségesnek tartották és kimondták, hogy a pedagógiai pathologia tanulmányozása és az iskolai gyakorlatban való értékesítése a tanítóságnak főfeladatává tétessék. Azóta egész sereg szaklap keletkezett, amelyek behatóan foglalkoznak e tudomány egyes részletkérdéseivel.

A pedagógiai pathologia tehát olyan tudomány, mely a testi és szellemi nevelésnél mutatkozó negatív eredmények okát és keletkezését kutatja, egyúttal irányt és utakat szab a gyermeknél észlelhető hibák megóvására és kezelésére, hogy ily módon kiegészítse a nevelést és oktatást. A gyermekhibáknak gyors és pontos felismerése, valamint célszerű gyógyító eszközök észszerű alkalmazása nélkülözhetetlenek minden igazán sikeres nevelésnél. A pedagógiai pathologia tehát jelentékeny része a gyakorlati pedagógiának, mely a gyermeket nem úgy tekinti és vizsgálja, mint a minőnek annak lennie kellene, hanem a minő az épen az adott esetben és amely az adott *reális* valóságot megfelelő úton és módon ismét a kívánatos *ideális* állapotához iparkodik közelebb vinni. Ezen tanulmány keretében nem akarok bőven kiterjeszkedni a pedagógiai pathologia legfontosabb kérdéseire, mert ezuttal a kísérleti pedagógia és didaktika kérdéseivel akarunk foglalkozni, de szükségünk volt erre a kis kitérésre, hogy megértsük az említett tudományok fejlődésének menetét; de szükségünk volt másrészt azért is, mert a kísérleti pedagógia és didaktika igen sokszor tanácsért és útbaigazításért fordul a pedagógiai pathológiához, mely őt időben valamivel megelőzte.

A tudományos alapokon nyugvó tehetségtan mélyebb gyökeret a kísérletek egy oly csoportjával nyert, amelyek első sorban elborult elméjű emberek elméleti állapotának megvizsgálásának érdekében eszközöltettek. *Charcot* és tanítványai állapították meg a különbséget, mely az egyes emberek képzet-típusai között van, de már előtte *Galton*, angol psychologus mutatott ki hasonló különbségeket az ember képzetalkotásában, míg francia és német psychologusok, különösen *Binet*, *Bourdon*, *J. Cohn*, *Külpe* és *Ogden* jutottak először biztos módszerekhez, hogy ezen különbséget pontosan kimutassák. Később *Lay* és újabban *Netschajeff* mutatták ki, hogy minő nagy pedagógiai jelentőség rejlik a képzetalkotás szellemi eszközeinek különbségeiben.

Nagy jelentőségűek a *psychikai időmérésekre* vonatkozó kísérletek, melyeket legelőször *Kraepelin* végzett és amelyeknek alapján később *Lay* és *Stern* érdekes méréseket végeztek, hogy felnőttek és gyermekek szellemi munkásságának gyorsasági fokát a nap különböző részein megállapítsák és hogy számbelileg legyen kimutatható a szellemi elfáradás mértéke és a szellemi munkának az a maximális anyaga, melyet valamely egyén bizonyos időközökben feldolgozni képes. Pusztán psychologiai okokból végeztettek először azok a kísérletek, melyek az *emlékezet munkaképességét* vizsgálták és a melyekből az előnyös tanulás módszereit lehetett megállapítani. E lapokban, a mult év folyamán megjelent tanulmányomra utalom itt az olvasót,*) mely világosan és kétséget kizáróan kimutatja, hogy e vizsgálatok a gyakorlati pedagógiára is termékenyítőleg hatottak, mert az egyes diszciplínák *tanítási* módszereit a *tanulás* módszereivel egészítették ki. Nem kevésbé fontosak a *felnőttek és gyermekek gépies olvasására és írására* vonatkozó kísérletek, melyeknek segítségével megállapítható volt az emberi

*) A tanulás technikája.

szellemnek az a munkássága, melyet irás és olvasás közben végez é. amelyeknek alapján mintegy betekintést nyertünk a gyermek ezirányú szellemi munkásságának mechanizmusába. A napokban hagyja el a sajtót egy kis kötetem, mely 2 tanulmányt tartalmaz a pedagógiai lélektan köréből és ezeknek elseje éppen a gépies olvasás lélektanával foglalkozik.*) Aki e tanulmányt figyelmesen elolvassa, látni fogja, hogy az olvasás tanításának ezen vizsgálatok a közel jövőben új irányt fognak szabni.

Budapest.

(Folytatása következik.)

Döri S. Zsigmond.

Az énektanítás az elemi iskolában a szolmizáló módszer alapján.

Ha tanügyi folyóiratainkat végiglapozzuk, kétségkívül sok szükséges tudnivalót találhatunk bennük. Hiszen igen kiváló tanügyi íróink vannak és tagadhatatlan, hogy a magyar iskolák már megállják mindenütt helyüket és bátran lehet őket összehasonlítani a művelt külföld elismert iskoláival. Tankönyveink özönéből lassanként kiemelkednek a maradandó becsűek és általános pedagógiai értéküknél fogva ki fogják szorítani a selejtes és gyakran anyagi haszon szerzése céljából összetákolt irodalmi színvonalon nem álló munkákat. A tanítók képzése napról-napra intenzivebb lesz, a tanítók műveltsége nem csak az iskolában, hanem künn az élet iskolájában is mindjobban elismerésre talál, lassanként tért hódít az az eszme, amit minden jóra való tanító hirdet, hogy az elemi iskolában nem annyira elméleti tudást, mint inkább gyakorlati képzettséget, gyakorlati gondolkozó képességet kell a gyermekekkel elsajátíttatni. Valljuk be, hogy legtöbb helyen sokkal fontosabbnak tartják még ma is, ha a gyermek a nyelvtani szabályokat pontosan el tudja mondani, ha a számtani regulákat elhatarja, a földrajzi közhelyekről, mint valami kis tudós beszél, ahelyett, hogy a helyesírás alkalmazásával, a számtan szabályainak gyakorlati hasznának értékesítésével és a földrajzi ismereteknek utazások és kirándulások, szóval helyszínen való megszerzésével iparkodnának az elemi iskolai tanulókat, akik talán felsőbb iskolákat nem is fognak látogatni, oda irányítani, hogy a tanultakat az iskolából kikerülve, az életben is alkalmazni tudják. Valljuk be őszintén, hogy a mai elméleti tanítás természetes következménye, hogy azok a tanulók, kik az elemi iskolából kilépve, tovább nem tanulnak, rövid idő múlva a tanult ismeretek sokadalmát nyom nélkül elfeledték, elfeledték azért, mert nem alkalmaztuk mi magunk és nem alkalmaztattuk a gyermekekkel se a tanultakat az életben előforduló gyakorlati téren. Messze vinne célomtól rámutatni a pszichológiai okokra, külön cikkeken kellene értekezniem, ha be akarnám bizonyítani, miért nem megy át a gyermek vérébe a szerzett ismeretek nagy mennyisége. Mert bizonyos, hogy a zsidó iskolákban megteszik kötelességüket a tanítók, de az irány, melyben haladnak, néha téves és önkéntes, az állami tanterv hibái is kényszerítő, kötelező voltokkal akadályát képezik a helyes irányban való haladásnak és célravezető újítások foganatosítása sok nehézséggel jár.

Ami azonban majdnem mindenütt s így a zsidó iskolákban is ugyyszólván teljesen elhanyagolnak, ez a művészeti tárgyak gyakorlatias tanítása. A torna, rajz és különösen az ének tanítása eddig legtöbb zsidó iskola mostoha gyermeke volt. Az első elemi osztályban még némi szórakoztatás céljából énekellettük: „A juhásznak jól megy dolga.” „A hideg tél nekünk nem árt” stb. elcsépelet nótákat, de már a második osztálytól kezdve mindjobban igába fogjuk a gyermekeket és nem érünk rá ilyes mellékes dolgokkal foglalkozni. Az iskolafentartó hitközségek sem fordítanak kellő figyelmet ezen

*) Tanulmányok a pedagógia lélektan köréből. Népművelők Könyvtára VII. évf. 2 füzet Wodianer F. és fiai 1905.

tárgyakra, sőt hallhatók itt-ott iskolaszéki üléseken is, még pedig képzett emberek szájából, olyan megjegyzések, melyek az ének torna és rajz tanítását időfecsérlő haszontalanságoknak bélyegzik.

Ez így továbbra azonban nem maradhat. A zsidó tanítók öregebbjei alig értettek valamit a zenéhez, tornához, rajzhoz és ugyyszólván örültek, ha akár ezen művészeti tantárgyak kiesinylő nevelő hatásának esöndes elismerése által feloldattak, felmentve érezhették magukat ezek tanítása alól sokszor azért is, hogy ne kényszerüljenek e téren való járatlanságukat bevallani.

A zsidó tanító, képzettségét tekintve, mindig első helyen állt, állása iránt érzett lelkesedése nyomoruságos anyagi helyzete dacára bámulatra méltó, tanításának eredménye fényes és a más valláson levő előkelőségektől is, igen gyakran (vagy talán csak azoktól?) megérdemelt dícséretben részesült. De a művészi tárgyak tanítását valóban alig szabad említeni. Igaz, hazánk összes iskoláiban is hasonló tapasztalatot szerezhettünk, de a zsidó iskoláról lévén szó, jelenleg tartózkodunk amazok bírálatába fogni. Mint e dolgozat címe mutatja, én különösen az elemi iskolai énektanítással, az ének tanításának fontosságával és új tanítási módszerével akarok foglalkozni.

Az elemi iskolai énekoktatás fontosságáról szoltam, mert melyik tanító nem tudná, nem érezné ezt, aki modern tanítónak vallja magát. Csak meg kell nézni a gyermekek arcát, ha énekelnek, és a laikusok is meg lesznek győzve az énektanítás szükséges voltáról, ha csak megrögzött balvéleményeikhez nem akarnak pusztá maradiságból ragaszkodni. De hála Istennek, az újabb tanítói generáció elég zenei készütséggel kerül ki a képzőkből és az ezen tárgy iránti lelkesedését magával viszi saját működésének helyére és nem hihetem, hogy akadjon egy is, aki ott a tradicionális zsidó tanítói lelkesedést nem vinné be az énektanítás eddig járatlan útjára is akkor, ha könnyű, szinte játszói módszer segítségével nagy és nemes célt érhet el.

Az elemi iskolai énektanításnál, két irány, illetőleg két tanítási módszer hívei állottak egymással szemben régóta: 1. a hallás után és 2. a kóta vagy hangjegyek szerint való énekeltetők hívei. A hallás után való tanítási módszer, tulajdonképpen nem módszer. Abban áll, hogy addig énekel a tanító (esetleg hegedű, hármonium vagy zongora kíséret mellett) valamely dalt a tanulók előtt míg ez szerencsésen benne marad a tanulók emlékezetében. Tagadhatatlan, hogy az elemi iskola első, sőt talán még második osztályában is ez a módszer alkalmazandó. Legalkalmasabb is arra, hogy az apróságok, kiket 6 éven át a tanító-mumussal ijesztgettek a fegyelmezni nem tudó szülők, megtanulják a tanítót szeretni, becsülni és alkalmas azért is, mert a tanulás komoly feladatának idejét derűs, víg percekkel édesíti meg.

De a hallás után való éneklés mind a négy, illetőleg hat osztályban nem lehet az énektanítás célja. Azt az egynehány dalt a gyermek rövid idő múlva megúnja, önmagától pedig újat tanulni nem tud, kivéven az utcai inasok sokszor pajkos, sokszor illetlen dalait, mert ez is hallás után való éneklés. A gyermek mindig csak az utánzó, a majmoló szerepét játssza, pedig kétségtelen, ha el is ismerjük ezen módszer természetességét, hogy a gyermek legjobban csak annak örül igazán, amit öntevékenysége eredményeinek köszön. Mert, és ez éppen az előbb mondottakból világos, hogy nem elégséges az olyan eredmény, mely szerint a tanuló összes énektudománya néhány alkalmi dalból áll.

A hallás után való tanítás módszere nem illik a mai modern iskolába. Az nem nevezhető tanításnak, hogy a tanító addig ismételjen tanítványai előtt egy dalt vagy melódiás szöveget, míg az emlékezetükben marad. Ezt végezze el a család vagy a legesaládiasabbnak nevezhető első osztály. Az iskolának tanítani kell. Meg kell tanítani a gyermeket arra, hogy saját erejéből képes legyen valamely dalt a hangjegyekről leolvasni. A gyermek megtanulja az első osztályban a beszéd leírását, elolvasását. Ezen cél elérésére, valamint az iskola

és a tanító megkedveltetésére felhasználják a gyermek eddigi tudományát, az élő beszédet. Mesék, kis versek eszközeink. Így kell eljárunk az énektanításnál is. A hallás után való énekeltetés csak addig lehet célunk, míg az ének iránti kedvet felkeltettük, későbbi cél csak a hangjegyekről való énekelés lehet, mert csak ez képesíti a gyermeket arra, hogy önerejéből a legkellemesebb élvezetek egyikét megszerezhesse magának és izlését nemesíthesse. Ámde a hangjegyek után való éneklés megtanítását e fokon sokan lehetetlennek tartják, legalább az elemi iskolákra vonatkozólag majdnem általános ez a vélemény. Elég jogtalanul! Hát az a, b, c, minden fáradság nélkül vésődik a gyermek kicsi agyába? Hát a kétszerkettő elsajátítása oly könnyű dolog neki? Miért ne volna képes a gyermek a hangközök távolságait biztosan eltalálni? Bizonyára kiesinyeljük a gyermek tehetségét e tekintetben, valamint egyéb tekintetben túlbecsüljük. A gyermek érzékei ezen korban működnek legfrisebben és tapasztalásaim bizonyítják, hogy helyes módszer mellett már a III-ik is, de különösen a IV. elemi osztályban tanítványaink pontosan leéneklék kótából az eléjük tett, teljesen ismeretlen dalt.

A hangjegy szerinti tanításnak eddig két ismert módszere volt. 1. az abszolút, 2. a szolmizáló módszer. Az abszolút módszer a hangjegyeket abszolút nevek szerint nevezi meg, így: c, d, fisz, g, b, stb. Ezen módszer divik most általában és főoka, hogy tanítványaink még a középiskolákban sem tanulnak meg énekelni kótából, — kivéven a hegedűlni tanulókat. Ezek is nem énektanulásuknak, hanem annak köszönhetik a hangok eltalálásának biztonságát, hogy a hegedülés alkalmával állandóan a hangok közötti távolságot és a hangok abszolút magasságát hallják és ez lassanként emlékezetükbe vésődik. Az abszolút módszer azért nem alkalmazható sikerrel, mert ha már a c dur skála hangközeinek eltalálására tanítványainkat pontosan megtanítottuk, minden fáradságunk hiábavaló lesz, mihelyt valamely más alaphangból kiinduló skálában akarunk énekelteni. Próbálunk elméleti oktatással e bajon segíteni; megmagyarázzuk, hogy c — e távolsága = d—fisz, g — h, a—cisz, desz — f és a magyarázatok sokaságából végre kihozzuk azt az eredményt, hogy akkor, ha valamely iskolai ünnepélyre kell készülnünk, addig kell előénekelni a melódiát, míg tudják a gyermekek és — magunk berekedünk. Ez pedig ha nem csalódom, hallás után énekeltetés. Az abszolút módszerrel tehát célt érni nem lehet, kiindulási pontja az sokféle elméleti tanításnak, ez pedig nem való az elemi iskolába és a mi főhiba, sikertelen is. A másik módszer a szolmizáló módszer. Abban áll, hogy c, d, e, f stb elnevezés helyett a dó, re, mi, fa, szól, la, szi szótagokat használjuk. Hívei avval érvelnek, hogy a tanuló mindig kész énekszöveget mond, mely a kiejtés szabatoságát biztosítja és tekintve, hogy különböző magánhangzókkal képezett szótagokból áll, a vokalizálás gyakorlására nagyon alkalmas. Alapjában véve éppen olyan, mint az abszolút módszer. Mert az nem változtat semmit a dolgon, hogy cé-dét, vagy dó-mit énekelünk, mihelyt a skála alaphangja megváltozik, többé eligazodni nem tudnak tanítványaink, minden fáradságunk kárba vészett. Sőt talán még az abszolút módszernél is rosszabb, mert hiszen c, cisz, cesz, egyformán dónak neveztetik s ezáltal az éneklőnek folytonosan meg kell osztania figyelmét az éneklendő dal és a sor elején látható előjelzések között, ha az intervallokat pontosan el akarja találni. Ez olyan feladat, melyre felnőtteket dreszszirozni lehet, de tömegek és különösen gyermekek tanításánál sikerrel nem alkalmazható.

Ujabbán a szolmizáló módszer egy új fajtáját kezdték alkalmazni. Ki volt kezdője, — nem tudom. Angolországban (l. Dr. Boros György cikkét Család és Iskola 1904) nagyon el van terjedve. Engem *Sarudy Ottó* tanítóképző-intézeti tanár figyelmeztetett rá. Köszönettel adózom neki e helyen is érte. Rábeszéltem a módszer kipróbálására. Nehezen engedtem. Makacsul ragaszkodtam

az abszolút módszerhez, mert ki hagyná el a megszokottat, ha rossz is, de megpróbáltam a polgári fiiskola 1-ső osztályával és a tanítás játszi könnyedsége, az eredmény gyorsasága bámulatba ejtett. Lelkes híve lettem ezen módszernek és köteleiséget vélek teljesíteni, ha terjeszteni akarom másoknak könnyítésére, hazánk és felekezetiünk énekoktatásának fejlődésére. A módszer igen egyszerű. Valamennyi kemény hanglétra (skála) egyazon általános szabályon alapszik. Minden kemény hanglétra megegyezik abban, hogy a 3—4 és 7—8 hang között fél hangtávolság van. Ezen alapigazságból kiindulva minden létra első hangja dó, második re, harmadik mi, negyedik fa, ötödik szó, hatodik la, hetedik szi, nyolcadik dó. Pl.

1	2	3	4	5	6	7	8
e,	d,	e,	f,	g,	a,	h,	c
e,	fisz,	gisz,	a,	h,	cisz,	disz,	e
f,	g,	a,	b,	c,	d,	e,	f
a,	h,	cisz,	d,	e,	fisz,	gisz,	a
b,	c,	d,	esz,	f,	g,	a,	b
do,	re,	mi,	fa,	szól,	la,	szi,	dó.

A gyermekeket a kemény C létra minden elképzelhető változatainak eltalálására jól be kell gyakorolni. Természetesen lassan haladunk és addig új hangra át nem megyünk, míg a tanultakat kifogástalanul nem tudják. 15—20 órai tanítás után magát a nyolc hangot biztosan találják el a tanulók. Ezután lefelé haladunk g—szól-ig és ezek gyakorlása után a felső c-től a gyermekek hangterjedelmének megfelelően e—mi-ig. Bámulni fogunk a meglepő eredményen. Tanítványaink nemsokára a különféle hangok bármilyen távolságát is biztosan eltalálják.

Ha ezt elértük, olyan képességet adunk tanítványainknak, hogy minden C durban írt dalt önerejükől le tudnak énekelni. Ennyi útig elég az elemi iskola alsó osztályaiban, mert, hiszen csak a tanító dolga a különféle skálákban írt dalokat c-be áttenni.

A c-vel párhuzamos moll skála semmiféle akadályt nem okoz. Ha a gyermek a c—á és á—c intervallókat teljes biztossággal eltalálja, úgyhiszem fölösleges bizonyítanom, hogy túl vagyunk az akadályon. Igaz, a moll skála hetedik hangja előtt kereszt is fordulhat elő, de bizonyos, hogyha a gyermekek a mi—fa közötti távolságot eltalálják, a keresztezett g = szol és a—lá között ugyanazon eset állván előttük, egyszeri figyelmeztetéssel és gyakorlás után többé nem gátol bennünket semmi.

A moll skálánál a lefelé menetel irányadó. Ha a gyermek a lá-dót eltalálja, a mollskála éneklése nehézséget nem okozhat.

6,	7,	1,	2,	3,	4,	5,	6,	(7,	8)
a,	h,		d,	e,	f,	g,	a,	(h,	c)
h,	cisz,	d,	e,	fisz,	g,	a,	h,	(cisz,	d)
e,	fisz,	g,	a,	h,	c,	d,	e,	(fisz,	g)
la,	szi,	do,	re,	mi,	fa,	szól,	la,	(szi,	do.)

(Vége következik.)

Pápa.

Blau Henrik.

*

Egyetemes hitoktatási tanterv.

Kivonat a jegyzőkönyvekből.

A VIII. jegyzőkönyvből. 1905. évi március 7-én, 9-én és 23-án.

Napirenden van a középiskolai hitoktatás tárgyalása. Hosszas, beható eszmecsere után, melyen az összes jelen voltak részt vettek, végül a bizottság a következő nézetben állapodott meg:

a) Nem helyesli a javaslatnak azt a tervezetét, hogy a hitoktatás a középiskolák alsó három osztályában három disciplinára ágazzék el, illetve liturgiára, bibliai történetre és bibliafordításra oszolják. A rendelkezésünkre álló kevés idő az egyes osztályokban való helyes gazdálkodásra int bennünket. Hármassal tagoltsággal nem mélyedhetünk el azzal a kellő intenzitással az egyes disciplinák anyagába, úgy, hogy hármily minimális egységeket állapítanánk is meg külön-külön minden egyes tárgyból, minden egyes disciplina fontosságát és jelentőségét, mint tananyagot kellően méltányolva, a kitűzött célt meg nem közelíthetjük. Szánalmas kipukkadás között, melyet a hármassal szoros kapcsolatba e fokon nem hozható tagozódás maga után vonna, a gyermek figyelme ide-oda csapongó vergődésben merülne ki, minden határozottan kialakuló eredmény nélkül.

b) A bizottság azt javasolja, hogy az első és második osztályban a bibliai történet mellett és vele kapcsolatosan csak a bibliafordítás volna veendő.

Nemcsak azért, mert e két disciplina egymással szorosabb viszonyban van, egymásra támaszkodhatik, egymást kiegészítheti, hisz a bibliai történetek összefüggő tanítása intenzitásban nyer a bibliai szöveg fordításával, az utóbbi meg az előbbi nélkül e fokon a kellő érdeklődés keltése hián erőtlen és gyenge hatással volna, hanem mert e fokon a bibliai szöveg fordítása első rendű pedagógiai feladat, mint-hogy ez uton előkészíti a növendékeket arra, hogy a grammatikai érzék ápolásával és a szemelvényes szöveg megértésével, szócsoportok és mondásoknak elsajátításával a magasabb osztályokban az irodalmi tanítási fokon a biblia eredeti szövegében kellő érdeklődéssel elmélyedni tudjon.

c) A bizottság kellően méltányolja a liturgia fontosságát és jelentőségét és akkor, mikor a cél biztosabb elérhetése végett annak az első két osztályban a disciplinából való kikapcsolását javasolni kénytelen a rendelkezésre álló kis idő miatt, azt véli, hogy sokkal helyesebb, ha az imakönyv beható ismertetése, az egyes imák vallástani feldolgozása a harmadik és negyedik osztályra hagyatik, amikor a gyermek teljes tudattal belép a felekezeti közösségbe, amikor az imák jelentőségét, mint közösségének imáit is jobban értékelheti. A liturgiának ezen eltolása nem veszélyezteti a tanuló imádkozási készségét, melyet hármassal, újra hangsúlyozva a rendelkezésünkre álló rövid időt, az első két osztályban már az osztályok nagy létszáma miatt sem fokozhatnánk, hisz a héber nyelven való olvasást úgyis gyakoroljuk és úgy az istentiszteletek, valamint a fővárosban szükség szerint bevezetett liturgiai pótórák azt különben is kellően gondozzák.

Dr. *Frisch* Ármin, minthogy a liturgia eredményes tanítása heti két órában, mint harmadik disciplina, teljesen lehetetlen, a kikapcsolás mellett van ugyan, amennyiben azonban az imakönyv készséges olvasásának begyakorlásáról az istentiszteletek előkészítésére berendezendő úgynevezett harmadik liturgiai pótóra útján gondoskodás történnék, az imakönyv tanítását mint külön disciplinát, nem tartja szükségesnek a harmadik és negyedik osztályokban sem.

A IX. jegyzőkönyvből. 1905. április 6-án

Napirenden van a középiskolai tanterv:

Dr. *Frisch* Ármin ismerteti a tantervnek a középiskolák I—IV. osztályára szóló bibliafordítási anyagát. Rámutat arra, hogy az országos bizottság egy szótöbbséggel döntött amellett, hogy mind a négy alsó osztályban kizárólag csak a Tórából vétessenek a szemelvények, míg a kisebbség azon a nézetben volt, hogy ne csak a Tórából, hanem a többi bibliai könyvekből is taníttassanak válogatott szemelvények héber nyelven.

Hosszas és mélyreható vita után, melynek folyamán az összes jelen voltak kifejtették nézeteiket, végül a bizottság a következőkben foglalja egybe véleményét:

A Tórában vagy 5800 vers van; belőle a tervezet négy évre maximum 360 verset szemelt ki tanításra. A kiszemelt anyag tehát az egész Tórának egy alig számbavehető elenyésző hányada, azonfelül e szemelvények csak itt-ott terjeszkednek

ki egyes összefüggő fejezetekre ; túlnyomólag egymással össze nem függő 2—3, 5--8 versecskékből álló részletek. Ennek folytán az így jól-rosszul összeállított szemelvények tanítása meg sem közelíti azt a célt, mely a javaslat tervezőit vezette, mely szerint a zsidó közfelfogásban élő tudatnak megfelelően a Tóra tanítás nélkül nem lévén zsidó vallásos tudás elképzelhető, a Tóra mint legfontosab, sokak felfogása szerint az egyedüli tanítási anyag, szerepeljen a hitoktatásban mind a négy osztályban. Ez nem nevezhető Tórananításnak. Ez a szempont, melyet a bizottság kellően méltányol, csak úgy volna megvalósítható, ha a Tórát vagy egészében lehetne tanítani, vagy legalább is úgy, hogy egyes összefüggő egész fejezetek vagy szidrák dolgozhatnának fel héber nyelven ; így azonban nemcsak a célt nem valósíthatjuk meg, hanem minthogy a vele párhuzamosan haladó történeti tanítással a tervezet a bibliai anyagot semmi kapcsolatba sem hozta, szilárd bázis híján a bibliafordítás nem kelti azt az érdeklődést, melyre éppen számítanunk és építenünk kell, és minthogy az egymással is kapcsolat nélkül szükölködő tananyag önálló studium nem lehetvén, hatása is erőtlen, gyenge lesz.

Ugy didaktikai, mint pedagógiai szempontból sokkal eredményesebb volna a bibliafordítás, ha a szemelvények szorosabb kapcsolatba hozatnának a bibliai történeti anyaggal ; ha a fordítás nem mint önálló studium szerepelne, hanem a jól megválogatandó szemelvények, mindig szoros összefüggésben a bibliai olvasmányokkal egyrésztől intensebbé tennék a tanult vallásos erkölcsi tanításokat, másrésztől propedeutikai módon a szemelvények alapján ápolnók a növendékek héber nyelvi érzékét és kellő mennyiségű héber mondások és nagyobb szókincs elsajátításával előkészítenők őket arra, hogy a) a rendszeres imakönyvnek, a harmadik osztályban megkezdendő tanításával b) a negyedik osztályban valamely bibliai könyvnek, leghelyesebben a zsoltároknak tanításával sikeresen megküzdjenek. Ezért a bizottságnak az a véleménye, hogy a biblia fordítási anyag az első három osztályban oly módon állapíttassék meg az összes bibliai könyvekből, hogy, ahol csak lehetséges, egyes személyek, jelentős események, sarkalatos intézmények tanítását a szemelvények héber nyelven elmélyítenék s meggyökereztetnék a gyermek lelkében. Így pl. nem hiányozhatik a szemelvényekből sem Salamon imája a templombeszentelesekor, sem a példabeszédek stb.

Dr. *Frisch* Ármin indítványára elhatározza a bizottság, hogy legközelebbi ülésén vizsgálat tárgyává fogja tenni, hogy a tantervjavaslatban megjelölt bibliai szemelvények mennyiben vannak helyesen kiválogatva.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Egy kínai iskolatörvényt mutat be a Paedagogische Zeitung, mely még 1874-ből származik ugyan, de mindeztideig érvényben van. Ott ezt olvashatjuk: „Nyilvános iskola alapítása alkalmával légy tekintettel a tanító jellemére ; tudása legyen alapos és tanítása szabad akaratból történjék ; ezen esetben a nyilvános iskola megérdemelt jó hirnevet fog szerezni. Azok, kik az iskola élén állnak, évenként határozzák el, vajjon a tanítás nyáron vagy télen történjék-e, a tanítás megkezdése előtt három nappal vörös cédulán szólítsák fel a tanítót, hogy jelenjék meg. A tanító évi fizetése legyen 28.000 kás (1000 kás = 7·20 K), azonkívül reggeli és ebédre kap évente szintén 28.000 kást. Ha a gyermekek 7 éven felül vannak, elmehetnek az iskolába és akkor tanulók. A szülők vagy idősebb testvérek kötelesek a gyermekek családi és előnevéről, kora és lakóhelye felől világos jelentést készíteni és az iskolába elhozni, hogy itt az iskolakönyvbe beírassanak. Ha a gyermekek az iskolába jönnek, Tisiun, az irodalom istene előtt háromszor meghajolnak, azután pedig leülnek ; este, midőn a gyermekek hazabocsátatnak, ugyanezt kell tenni. Minden hónap 1. és 15. napján a tanító elvezeti őket az irodalom és háboru isteneihez és Kveiszinghoz (szintén irodalmi isten), ahol kétszer meghajolnak. A felügyelők kétszer havonta látogatják meg az iskolát ; ott érdeklődnek a feladatok iránt, a tankönyvek körül kiválogatnak egy kötetet és felszólítanak egy tanulót, hogy abból valamit könyv nélkül mondjon fel. A már ismert írásjegyekből néhányat kiválasztanak, hogy a tanuló a helyes hangot megadja (azaz hogy ezeket ismeri és helyesen kiejti), Ha valaki valamit nem tud elmondani, vagy nem ismeri jól az írásjegyeket, neve egy magaslatra fel lesz füg-

gesztve. Ha ez háromszor megtörtént, anélkül hogy a gyermek megjavult volna, felkérlik a tanítót hogy üssön rá a tenyerére. Ha azonban a könyveket jól tudja betéve és az írásjegyeket pontosan ismeri és írja, kással jutalmaztatik meg, hogy ecsetet vehessen magának. Ha az iskolában egy felnőtt tanuló egy kisebbikkel rosszul bánik, vagy ha néhány gyermek szeret verekedni, ezeket az iskolából el kell kergetni és nem szabad megengedni, hogy azt továbbra is látogassák. Az olvasónak bizonyára fel fog tűnni, hogy minden „pontos” utasításból a tananyagra vonatkozó hiányzik. Nos, ez Kinában magától értetődik; ott tudvalevőleg a főtudomány az irodalom és ennek élén az öt szent könyv. Ezeket egyszerűen könyv nélkül kell tudni. Minden más tudomány Kinában mellékes.

*

A népiskola és néptanító méltatása. Jegyzeteimben böngészve, egy cikkre bukkantam, mely a népiskolát és annak tanítóját okos szavakkal méltatja és mely olvasóinkat bizonyára érdekelni fogja. *Stifter* Adalbert, egy az ötvenes években ismeretes bécsi költő és festő szerzője a kis cikknek, mely 1849-ben a *Schule und Schulbildung* című pedagógiai lapban jelent meg. A cikk szóról-szóra a következőképen hangzik:

Az államban a legfontosabb ember a néptanító és a legmagasabb iskola a népiskola. Miután a legtöbb ember a legalsó iskolából való kilépés után nem részesül többé oktatásban, a jó népiskolák haszna és fontossága magától értetődik. Egy jó népiskolában az embernek nem szabad csak némi ügyességet az olvasás, írás, számolás és effélében elsajátítani, hanem kell, hogy magával vigyen tiszta, emberi gondolkodást és ítéletet, néhány ismeretet a világ legfontosabb dolgaiban, de főképen tiszteltreméltó, becsületes jellemet. Oly dolgok ezek, melyekre a társadalomnak és az államnak szüksége van, melyek az embert diszitik, rá nézve nélkülözhetetlenek és amelyek az embert tulajdonképeni emberré teszik és melyek nélkül maga az állami rend felbomlásnak indulna. Mennyit kell tehát a fiatal gyermekből, kinek ereje csak keveset bír el, néhány év alatt csinálni! És mégis meg kell lennie; Isten ilyenek teremtette az embert, ilyené kell őt tehát kiképezni. Azért egy foglalkozás sem nehezebb, egy sem fontosabb, mint a tanítóé — és az államnak és az egész emberi társadalomnak kötelessége buzgalommal arról gondoskodni, hogy ő szeretettel szentelje magát szakmájának és hogy becsületesen és tisztességesen meg is tudjon élni belőle. Hogy lehetséges, hogy egy nép, mely önönmagát tiszteli, és javadalomnak tekinti a műveltséget és erkölcsiséget, gyermekeinek tanítóit és nevelőit oly helyzetben hagyja, hogy nélkülözést szenvednek és az emberbarátban a sajnálkozás és szájalom érzetét keltik?

A népoktatás Japánban. Régen csak a magasranguak gyermekei részesültek Japánban tanításban és azért az ország főiskolája már Mummu császár (697—707) idejében virágzott és külön tanították az orvosi tudományt, csillagászatot, zenét stb. A japán tudományok ezen virágzásának a 13. században dúló polgárháborúk vetettek véget. Csak a Shiogun dinasztia alatt kezdődött egy új fejlődési korszak, melyben a népoktatással is kezdtek foglalkozni. Az ismeretek, melyeket a nép számára szükségesnek tartottak, csak írás, olvasás és számolásra szorítkoztak. Állami iskolába különben csak a nemesek és harcosok gyermekei járhattak, míg a többiek magániskolákba voltak kénytelenek gyermekeiket járatni. Csak az 1867—68-iki nagy átalakulás után, mely a régi olygarchák erőszakossága helyébe a mikadó központi uralmát tette, kapott Japán európai fogalmak szerint berendezett iskolákat.

Az alapeszméket, melyek ezentúl az iskolai kérdésekben irányadók legyenek, a császár 1872-ben egy rendeletben adta ki, mely a következőleg végződik: „A jövőben a tanítás annyira általános legyen, hogy egy faluban se legyen tudatlan család, és egy családban sem tudatlan személy.” Ennek a célnak elérése végett az országot tankerületekre osztották fel, tantervet dolgoztak ki és egy-egy csoport iskola fölé egy tanfelügyelőt neveztek ki. A népiskolákhoz tartoztak a közönséges elemi iskolák, leány elemi iskolák, falusi iskolák, szegényiskolák és óvodák. A tankötelezettséget 6—14. évig állapították meg. Az iskola fentartása a tankerület feladata, mely havi 25—30 szen tandíjat szedhet (1 szen = 3—4 fillér). Az iskolai hatóságnak az volt a törekvése, hogy a különböző jellegű iskolákat, mint az angol népiskolát, az északamerikai középiskolát, a német egyetemet és a francia elemi iskolát egy

egységes munkaképes rendszerbe egyesítse és azért 1891-ig folytonosan kísérleteztek. Végre 1891-ben Terada miniszteri tanácsos, ki tanulmányozás céljából huzamosabb ideig Európában, különösen Berlinben tartózkodott — javaslata szerint kidolgozott iskolatörvényt léptettek életbe.

Ezen törvény szerint a következő tanintézeteket létesítették : kisdedóvó (gyermekkert), népiskola, középiskola, szakiskola és egyetem. A gyermekkertek, melyeknek növendékei 3—6 évesek, legnagyobbbrészt Fröbel rendszere szerint vannak berendezve. Az „általános“ népiskolának, mely a mi népiskolánkhöz hasonlít, 4 osztálya van. Minden 6—10 éves gyermeknek 32 hétig kell azt látogatnia. Tantárgyai pedig : erkölcsstan, olvasás, beszédgyakorlatok, írás (japán és kínai), számolás, torna, kézügyesség (leányoknak varrás), néha még rajz és ének. A „felső“ népiskola a polgári iskolánkhöz hasonlatos és az „általános“ népiskola kiegészítését képezi. Tantárgyai : történelem, földrajz, természettan, angol nyelv, kereskedelmi és gazdasági ismeretek. A háromosztályu „szegény iskola“ a távolabb fekvő, szegényebb vidékeken az „általános“ népiskolát helyettesíti.

A közoktatás ingyenességének elve még nincs teljesen keresztülvive. Csak a szegény gyermekek és azok, kiknek több testvére jár az iskolába, tandíjmentesek. A fedezetlen költségeket a községek fedezik. 1900-ban Japán 28.421 népiskolájának 4¹/₄ millió tanulója és 93000 tanítója volt. Az iskolalátogatás kényszere sincs még szigoruan keresztülvive ; de ennek ellenére az iskolaköteles fiuknak 94, a leányoknak 84 százaléka látogatja az iskolát. A mindennapi tanítási idő 3—6 óráig tart ; szombat délután és vasárnap nincs tanítás. A tanítás nyáron 7, télen 8 órakor kezdődik ; minden óra után 15 pernyi szünet van. A heti órák száma az általános népiskolában 27, a felsőben 30. A tanulók száma 70—80-nál több nem lehet. Leginkább vegyes osztályok vannak ; a leányok felmentése az iskolalátogatás alul, amint az Kinában szokás, már régen fel van függesztve. A gyermekek testi fenyítése szigoruan meg van tiltva.

Ha a gyermek tovább akar tanulni, belép a középiskolába. Vannak „alsó“ és „felső“ középiskolák. Az „alsó“ középiskolába való belépéshez a 12. életév elhagyása és a felső népiskola végbizonyítványa szükséges. Ezen intézet 5 osztályból áll, a melyekben a következő tantárgyak szerepelnek : ethika, japán nyelv, kínai irodalom, két idegen nyelv (francia és német), melyek közül az egyik fő-, a másik mellék tárgynak tekintetik, gazdaságtan, történelem, földrajz, matematika, természetrajz, természettan, vegytan, írás, rajz, ének és torna. Ennek az iskolának célja a gyermekeket a gyakorlati életre, valamint a főiskolai tanulásra előkészíteni. A fentartásköltségeket részint tandíjából, részint a községek és tartományok hozzájárulásaiból fedezik.

A gyermekkertek, népiskolák és alsó középiskolák a városi és tartományi kormányzóknak vannak alárendelve, míg a felső középiskolák, szakiskolák és egyetemek egyenesen a közoktatásügyi miniszterium hatáskörébe tartoznak.

Aki a „felső“ kétosztályú középiskolába, mely a modern északamerikai egyetemek u. n. „akadémiai szakosztály“-ainak felel meg, be akar lépni, annak 17 évesnek kell lennie és az alsó középiskola végbizonyítványát és erkölcsi bizonyítványt kell felmutatnia. A tantárgyak, melyeket az alsó középiskolában tanítanak, itt még filozófiával, mértannal, mechanikával, geológiával és mineralógiával bővülnek. Ujabb időben a felső középiskolához előkészítő iskolát is csatoltak az orvosi tudomány számára, amelyben azonban sokszor jogot, teológiát és irodalmat is adnak elő. Tokió, Ozaka, Jokohama, Szendai és Jamaguchiban levő öt felső középiskola fentartási költségeit a közoktatásügyi miniszterium és az illető városok viselik.

A tókiói országos egyetemen kívül, melynek öt fakultása van (jog- és államtudományi, orvosi, technikai, irodalmi és filozófiai, természettudományi), Kiotóban is van egy egyetem. Azonkívül van még 150 szakfőiskola. Japán összes iskoláinak száma 1903-ban körülbelül 30000 volt, 111000 tanerővel és majdnem 6 millió mindkét nembeli tanulóval. A falusi iskolaépületek mind japán stílus, a városiak azonban európai minta szerint vannak építve. Az iskola mellett rendszeren tágas játéktér van. Az osztálytermeken kívül a nagyobb városok iskoláiban rajz- és tornatermek, iskolakonyhák és leánymunkatermek is vannak.

Az egész közoktatásügyet a közoktatásügyi miniszter vezeti, ki megvizsgálja a beszerzendő taneszközöket, előkészíti az iskolatörvényeket, kinevezi a tanítókat és iskolahivatalnokokat, átveszi a hivatalnokok által beküldött statisztikai adatokat és

*

évenként a közoktatásügy általános állapotáról egy terjedelmes jelentést terjeszt a császár elé. Segítségére van a közoktatási választmány, mely az egyetem elnökéből, a felső tanintézetek igazgatóiból és orvosokból áll.

1900. óta minden kerület, grófság és nagyobb város fölött egy tanfelügyelő áll. Minden tanfelügyelőnek vizsgát kell tennie és legalább 3 évi gyakorlati tanítást kell felmutatnia. Oldala mellett áll a községi előjáró, aki az iskolaépületek építését és jó karban való tartását, a növendékek felvételét és az iskolalátogatást ellenőrzi. Különös gondot fordítanak az iskola egészségi viszonyaira. A közoktatásügyi miniszter 1898. jan. 8-án kiadott rendelete minden nyilvános iskola számára iskolaorvost nevezett ki. Számuk 1902-ben 8424 volt, akik évi 124.785 jen fizetést húztak. 1896. óta a miniszteriumban egy 10 tagból álló közegészségügyi kollegium működik és 1900 óta a közegészségügynek külön szakosztálya is van.

Mindezekből látszik, hogy Japán közoktatásügye, fiatalága dacára, már szép fejlődésnek indult.

Budapest.

Rózsa Ede.

EGYESÜLETI ÉLET.

Pályázatok.

I.

A központi választmány az egyesület által kezelt és 4000 koronából álló Lederer Bernát alapítvány folyó évi május 21-én (Ijár hó 17-én) esedékes 180 korona kamataira, mint betegsegélyre, pályázatot hirdet. A folyamodni szándékozók kellően felszerelt kérvényeiket **súlyos** betegségüket igazoló hiteles okmányokkal és egyéb, a segélyreszorultságot igazoló bizonyítványokkal támogatva *f. évi május hó 15-ig* egyesületünk címére (VII., Sip-utca 12. sz.) küldjék be.

Budapesten, 1905. ápr. 25-én.

Az elnökség.

II.

Az „Orsz. Izr. Tanítóegyesület“ központi választmánya iskolai kiadványainak 1904. évi tiszta jövedelméből 450 koronát rendelt rendes tagjai szorgalmas tanuló-gyermekeinek segélyezésére. Ez összeg 50—50 koronából álló ösztöndíj címén fog a f. évi május hó végén tartandó választmányi ülésben kilenc olyan tanulónak odaitéltetni, akik ennek elnyeréseért folyamodnak. Szükséges, hogy a folyamodó igazolja, hogy szorgalmas a tanulmányaiban, hogy atyja, mint egyesületi rendes tag az egyesület kiadványait iskolájában használta, s hogy az ösztöndíjra rászorul.

A folyamodók közt előnyben részesül az olyan tanuló, aki nem a szülők lakóhelyén jár iskolába, hanem idegen helyen, s aki ily ösztöndíjat egyesületünk részéről még nem nyert.

A folyamodványok *f. évi május 15-ig* küldendők be egyesületünk címe alatt (VII., Sip-utca 12. sz.)

Budapesten, 1905. április 25-én.

Az elnökség.

III.

A közgyűlés évenként 300 koronát engedélyezett öt olyan rendes tag 60—60 koronával való segélyezésére, akik súlyos betegségük miatt valamely gyógyfürdőre szorulnak.

Azon tagtársaink, akik erre igényt tartanak, kellően felszerelt folyamodványukat legkésőbb *f. évi május 15-ig* küldjék be egyesületünk címére (VII., Sip-utca 12. sz.), minthogy később érkező kérvények tekintetbe nem vehetők.

Budapesten, 1905. április 25-én.

Az elnökség.

Tudósítás.

A központi választmány április hó 25-én ülést tartott, melyből a következőket jelentjük:

Elnök: Kornfeld Gyula.

Jegyző: Hajnal Jakab.

Jelen voltak: Bárd Rezső, Csajági Béla, Csukási Fülöp, Dőri S. Zsigmond, Győri Adolf, Mandl Bernát, Müller Adolf, Ózer Zsigmond, Révai Miksa, Salamon Nátán, Székely Lajos és Wolf Ármin.

Távollétüket kimentették: Adler Simon, Kuttner Miksa, Léderer Ábrahám, Reif Jakab, Rózsa Ede, Stern Ábrahám és Tolnai J. Béla.

1. Elnök megnyitván az ülést, felolvastatja az 1905. március 23-án tartott ülés jegyzőkönyvét, melyet a választmány észrevétel nélkül hitelesít.

2. Elnök a következőket jelenti:

a) Megyeri *Krausz* Lajos, egyesületünknek régi jóakarója és nagylelkű támogatója e napokban elhunyt; végrendeletében egyesületünk céljaira 5000 koronát és árvaalapunk javára is 5000 koronát hagyományozott. Ezen bőkezű hagyatékával a megboldogult körünkben örök emléket állított magának.

A választmány állva hallgatja meg elnöknek a megboldogultról való megemlékezését, részvétének jegyzőkönyvileg ad maradandó kifejezést és a család fejének: megyeri *Krausz* Izidor dr.-nak részvétíratot küld.

Csajági Béla indítványára a választmány felkéri az elnökséget, hogy mihelyt az egyesület hivatalos értesítést kap a végrendeletnek intézkedéseiről, a megboldogult nevének egyesületünkben való kegyeletes megörökítése iránt javaslatot tegyen.

b) Dr. *Kayserling* Májer, a pesti izr. hitközség főrabbija f. hó 22-én elhalálozott. A megboldogult egyesületünknek 35 éven át pártoló- és 34 éven át tiszteletbeli tagja és a zsidó tanítóságnak igaz jóakarója volt. Haláláról gyászjelentést adtunk ki és temetésén küldöttségileg vettünk részt.

A választmány részvétének jegyzőkönyvileg ad kifejezést, elhatározza, hogy a megboldogult özvegyének részvétíratot küld.

c) *Pollák* Káim nyugdíjazott fővárosi tanító, egyesületünknek régi tagja, e hónap elején, hosszas szenvedés után meghalt; a megboldogult héber irodalmi működésével a tanítói névnek becsületet szerzett.

A választmány részvétének jegyzőkönyvileg ad kifejezést és a megboldogult özvegye részére a 400 korona özvegyi segély kiadását engedélyezi.

d) *Buxbaum* Henrik nyugalmazott pozsonyi igazgató-tanító, egyesületünk egyik alapító- és tiszteletbeli tagja e napokban meghalt. A megboldogult veterán tagtársainknak legérdemesebbjai közé tartozott.

A választmány részvétének jegyzőkönyvileg ad maradandó kifejezést és a megboldogult özvegye részére a 400 korona özvegyi segély kiadását engedélyezi.

e) A kassai tantestület átiratban köszönetét és bizalmát fejezi ki az elnökségnek és a közp. választmánynak a szólásszabadság megóvása érdekében kifejtett buzgalmukért.

Örvendetes tudomásul szolgál.

3. Az elnökség beterjeszti *Singer* és *Wolfner* könyvkiadó cég jelentését az egyesületi könyvkiadványok állományáról, mely tájékoztató felvilágosítást nyújt az egyes könyvek kelendőségéről is.

A választmány a felolvasott jelentést tudomásul vette és *Csajági* Béla indítványára felkéri az elnökséget, hogy a kimutatás tanulságait összefoglalva, véleményes előterjesztést tegyen a választmánynak.

4. *Csukási* Fülöp indítványozza, hogy egyesületünk a zsidó iskolák jeles és kitünő tanulói jutalmazására szolgáló díszes kivitelű „*Kitüntetési*

jegyek“-et adjon ki; a kiadás tiszta jövedelme az üdülő-telep alapját gyarapítsa.

A választmány beható vita után, melyben részt vettek: *Csajági Béla*, *Mandl Bernát*, *Bárd Rezső*, *Székely Lajos* és *Csukási Fülöp*, egyhangulag elfogadja *Csukási* indítványát és felkéri az elnökséget, hogy haladóktalanul tegye meg a szükséges intézkedéseket, hogy e „*Kitüntelési jegy*“-eket, még az ez évi záróvizsgáknál fel lehessen használni.

5. *Lőwy Anna* pécsi tanítónő az elnökséghez intézett beadványában kiadásra ajánlja a legújabb olvasás-tanítási módszerek figyelembe vételével szerkesztett magyar ABC-és könyvét.

A választmány behatóan foglalkozott az ajánlattal, de a felajánlott könyvet ez idő szerint kiadásra el nem fogadhatja, mert könyvkiadónkkal fenálló szerződésünk nemsokára lejár, és minthogy az e könyvhöz szükséges klisék és fametszetek oly befektetést igényelnének, melyre az új szerződés megkötése előtt sem a kiadócég, sem az egyesület nem vállalkozhatik; különben is új könyvek kiadása a nagy választmány hatáskörébe tartozik, amely annak idején, amennyiben nevezett szerző a nagy választmányhoz fordul, azzal foglalkozni fog.

6. Az elnökség jelenti, hogy az idei névsorból szabályszerűen kimaradt rendes tagokat április elején harmadszor is felszólította hátralékaiknak záros határidőig való rendezésére. A felszólítottak közül hárman elfogadható okokkal támogatott halasztást kértek, tizenhatan pedig egyáltalában nem válaszoltak.

A választmány a 3 tagtársnak záros határidőig, alapszabályszerű jogaiknak felfüggesztése mellett, a halasztást megadja, a 16 tagot pedig a rendes tagok sorából végleg törölte, miről az illetők ajánlott levélben értesítendők.

7. A választmány elhatározza, hogy lapunk májusi számában a következő pályázatokat írja ki:

- a) a „*Lederer Bernát alapítvány*“ kamataira,
- b) 5 hatvan koronás fürdősegélyre,
- c) 9 ötven koronás ösztöndíjsegélyre.

A folyamodványok beküldésének határidejét május 15-dikére állapította meg.

8. A választmány a következő új tagok felvételét határozza el

- a) *Stern Géza* gutai tanítót, 31 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül.
- b) *Kardos Bernát* nyitrai tanítót, 29 éves utánfizetés kötelezettsége nélkül.

A felvételi okmányt azonban csak az 1905. évre járó 8 korona tagsági díj lefizetése után kapják meg.

9. A választmány a következő segélyeket szavazza meg: 2 rendes tagnak 6 heti betegségként 60—60 koronát, 1 rendes tagnak 4 heti betegségként 40 koronát és 1 rendes tagnak rendkívüli betegségként 40 koronát.

Egyszersmind jóváhagyja az elnök által április havában 12 esetben nem tagoknak adott, összesen 52 koronányi kisebb segélyt.

Folyó évi április hóban befolyt tagdíjak kimutatása.

a) *Pártoló-tagok.*

Chevra Kadisa, Szarvas
Ötvös Károly, Budapest

10 kor.
10 kor.

séges hallgatóját történelmi és philosophiai tanulmányaiban hathatósan támogatja. Főleg spanyol nyelvi és történelmi studiumokkal foglalkozik és Ranke oldalán marad, míg annak térítési törekvései Kayserlinget tőle el nem idegenítik. 1856-ben Halleba ment és ott lett bölcsészeti-doktor. 1861-ben lett a svájci zsidók országos rabbija. A svájci zsidóknak még nem volt meg akkor a polgárjoguk. Kayserling Keller Ágosttal, Aargau elnökével és Hollandia igazságügyi miniszterével, Godefroival egyesülvén, hatalmas csapásokat mért a klerikalizmusra és röpirataiban sikra szállt a zsidók egyenjogosításáért. Nagyfokú munkásságának eredményeképen a svájci nemzettanács megadta a zsidóknak a polgárjogot. 1870-ig dolgozott ott Kayserling fáradhatatlanul. Akkor nyerte meg Pest zsidó községe Meisel A. V. néhai rabbijának méltó utódjává. Azóta szakadatlanul dolgozott a pesti zsidóság javára, mint tanító, mint lelkész élénk figyelemmel kísérvén a nemzeti kulturumunkát. Nagy tudományos működése mellett ideje volt a pesti társaságban is nagy szerepet játszani, hazánk kulturumunkájában is élénk részt venni. Tanítóegyletünk legrégebbi pártoló tagjainak, majd tiszteletbeli tagjainak egyike. Sokáig érdekes zsidó történelmi felolvasásaival elbűvöli nagy hallgatóságát. Ha kis alakja megjelent a felolvasó asztal mellett, vagy a szószéken, a tömeg feszült figyelemmel csüngött szaván és így belopódzott az emberek szívébe. Nem csoda tehát, hogy a tömeg csókjaival elborította a kis koporsót, mely a nagy ember hült tetemét foglalta magába, midőn azt kivitték a templomból utolsó útján.

Munkásságának javarészét mint *történész* fejtette ki. Több dolgozata jelent meg a Prutz Robert szerkesztette Deutsches Museumban, Frankl-Graetz Monatschriftjében. [1857—68], a Wertheim-féle Wiener Jahrbücherben [1860—69] Steinschneider: Hebräische Bibliographiejában, a Woschodban, a Revue des études juivesben, a Jewish Quaterly Reviewben, az Allgemeine Zeitung des Judenthumban, Magyar Zsidó Szemlében, Jövöben és Egyenlőségben stb. Főleg a spanyol zsidókkal és azok történetével foglalkozott. Idevágó munkái kitűnnek ragyogó és áttetsző világosságuk által. Ezen munkálatainak sorozatát megnyitja a *Sephardim: Romanische Poesien der Juden in Spanien*. [Lipcse 1859.] Ide tartoznak még: *Ein Feiertag in Madrid*. Zur Gesch. der spanisch-portugiesischen Juden [Berlin 1859.], *Geschichte der Juden in Spanien und Portugal* I. Theil. Die Juden in Navarra, den Baskenländern und auf den Balearen. (U. ott 1861.) *Geschichte der Juden in Portugal*. (Lipcse 1867.) Ezekben adja a spanyol zsidók történetét megkapó előadásban. A zsidók és a marannok spanyol munkásságával foglalkozik a *Biblioteca espanola — portugieza-judaica* c. nagy bibliographiai munkája. (Strassburg 1890.) Az amerikai zsidók megbízásából Amerika felfedezésének négyszázéves évfordulója alkalmából megállapítja a zsidók részvételét a felfedezésekben: *Cristof Columbus und der Antheil der Juden an den spanischen und portugiesischen Entdeckungen*. (Berlin 1894.) c. művében. Figyelmessé tette a spanyol kormány egyes vezető férfait a szefard zsidókra, akik hazájuk iránt, amely mostohán bánt el velük, megtartották hűségüket, kik még ma is spanyol nyelven beszélnek és hogy spanyol államférfiak ezen zsidók visszahívásával komolyan foglalkoznak, ez is Kayserling érdeme. A spanyol tudományok terén szerzett érdemeiért a madridi akadémia tagjai közé választotta. Szefard tartalmu műve még *Menasse b. Israel* című monographiája is, (Berlin 1861.), melyben ismerteti a nagy amsterdami rabbi életét, ki Angliát nyitotta meg ismét a zsidóknak, a ki tehát hasonló törekvéseket tanusított, mint congenialis biografusa.

Mint *irodalom-történész* is kiváló. Főleg Mendelssohn Mózes, a zsidó művelődés és emancipáció nagy előharcosa foglalkoztatta mint oly ember, kit hasonló törekvések lelkesítettek. Már doktori értekezése Mendelssohnnal foglalkozik. (*Moses Mendelssohn philosoph. u. religiöse Grundsätze etc.* Lipcse, 1856.) Kitünő és örökszépségű Mendelssohn életrajza, (*M. M. Sein Leben und*

sein Wirken. Lipcse, 1862. és 2 bőv. kiad. U. o. 1887.), mely a német irodalomban is úttörő munka. Ide vonatkozik még *Mendelssohn, Gedrucktes u. Ungedrucktes von ihm u. über ihm*. Lipcse, 1883.) Hasonló munkát szentelt nagynevű elődjének, Meiselnek, kinek szép emléket állított *Dr. W. Meisel Ein Lebens und Zeitbild* c. művében. (Pest, 1891.) Ide tartozik még apósa, Philippson Lajos, hires bonni rabbi emlékezetének szentelt munkája: *Ludwig Philippson, eine Biographie*. (Lipcse, 1898.)

Irodalom-történeti vonatkozású műve még: *Der Dichter Ephraim Kuh*. (Berlin, 1865.) A Winter-Wünsche-féle Antológiában megírta a Mendelssohn utáni kor zsidó irodalom történetét, mely külön lenyomatban is megjelent.

Mint *apologéta* is fejtett ki nagy és üdvös munkásságot. Midőn a metszési törvény ellen indították meg a nagy antisemita hajszát, Kayserling síkra szállt a régi metszési mód mellett: *Die rituale Schlachtfrage* c. művében. (Aargau, 1867.) A zsidó erkölcs tan nagyságát és fenségét bemutatja névtelenül megjelent munkája, mellyel elejét akarta venni a nevetséges vádak egész sorozatának, amelyekkel a sötétség lovagjai nekimentek a zsidóságnak. (*Das Moralgesetz des Judenthums in Beziehung auf Familie, Staat und Gesellschaft*. (Bécs, 1882.) Idevaló még magyarul megjelent művecskéje: *Az uzsora és a zsidóság*. (Bpest, 1882.) A tizza-eszlári vérvád idején nagy tüzzel és lelkesedéssel megírt röpiratában kikel a vérvád réme ellen. (*A tizza-eszlári vérvád*. Bpest, 1882.)

A tankönyv-irodalmat gazdagította eddig felülmulhatatlan történeti kézikönyvével: *Handbuch der israelitischen Geschichte von der Zeit des Bibel-Abschlusses bis zur Gegenwart*, mely már több kiadást ért el és melyet már több nyelvre is átültettek. (Magyarul *Csukási-Schön* átdolgozásában: *A zsidók története a bibl. korszak befejezésétől a legújabb korig*.) Ide tartozik pentateuch kiadása (Prága, 1890-92.) és a *Jüdische Frauen* című műve, mely magyar átültetésben is megvan. Számos szónoklata is megjelent nyomtatásban és a *Bibliothek jüdischer Kanzelredner* című gyűjteményben a legkiválóbb zsidó prédikátorok életrajzát és jellemzését adja. (2 kötet. Berlin, 1870-72.) Az Amerikában megjelenő *Jewish Encyclopaedia* kiváló munkatársa és egyáltalában neve ott található, ahol zsidó tudományról és annak terjesztéséről volt szó.

Fájdalmasan kérdezzük? *מי יביא לנו תמורתו.* ki fogja pótolni az ő munkakedvét, lelkesedését? Ki fog helyette oly szakavatottsággal hadakozni, ha kell, ki fog síkra szállni régi erkölcsiünkért, hitünkért? A Mindenható támaszon sok hozzá hasonlót Izraelben, neki pedig fényeskedjék az örök üdvösség!

Dr. Weisz Miksa.

P o l l á k K á i m

1834—1905.

צדיקים אף במיתתם קרויים חיים!

Minden ember pályája annyit ér, amennyit azok az eszmék, amelyeknek képviselője volt.

Örök nyugalomra, *יום שכלו ארוך*, tért a régi tanítói gárdának egyik kiváló tagja, ki szent hivatásának élve, s a legnemesebb kötelességérzettől áthatva, szembeszállt minden nehézséggel, mert szívvel-lélekkel dolgozott a népnevelés előbbvitelén, úgy amint azt a lelke sugalta, el nem csüggedve a küzdelemben, meg nem tántorodva a rögös ösvényen.

צדיקים מעשיהם המה ציוניהם Ez idézet szellemében méltatjuk bold. Pollák Káim nyug. szföv. tanítót, ki hosszú szenvedés után márc. 29-én hűnyt el.

A megboldogult 1834. október hó 16-án született Liptószentmiklóson. Családjában neves rabbikra, tudós és jámbor férfiakra találhatunk és így természetes, hogy ő is rabbinak készült. Tanulmányait szülővárosa héber iskolájában kezdte, folytatta Pozsonyban, befejezte pedig Prágában a hírneves Rappaportnál.

Neves tanítói nagy hatással voltak rá. Megértette őket és oly értelemben igyekezett haladni, hogy hazája és felekezete érdekeit előmozdítsa. Hogy ezt tehesse, folyton tanult, művelte lelkét bölcséinek szellemében: ללמוד ורלמוד לשמור ולעשות

Tanult, hogy taníthasson. És ez maradt élete elve mindvégig. Élte utolsó pillanatáig tanult és művelődött, hogy tudásával ismét taníthasson. Mint tanító Kácsfalván, Szegeden, Hódmezővásárhelyen és Óbudán működött; ez utóbbi helyre 1869. március 16-án kapott meghívást.

Az óbudai iskolát egy pár hónappal később, 1869. okt. 1-én átvette a város és Pollák is a város szolgálatába ment át. A 3 város egyesülése után átjött Pestre, ahol különböző iskolákban tanított az 1901/2. tanévig, amikor nyugdíjazták. Tanítványai rajongásig szerették, kartársai tisztelték, fölöttes hatósága nagyrabecsülte úgy szakavatottsága, valamint lelkiismeretes pontossága miatt. Magánélete példás és mintaszerűen vallásos volt. Habár a magyar nem is volt anyanyelve, de azt oly hamar elsajátította, hogy már a 60-as években egy magánintézetben a magyar nyelvet tanította.

Széleskörű és becses irodalmi működést fejtett ki a megboldogult, különösen a héber tudomány terén. 1881-ben jelent meg a Héber-Magyar szótára, amely még most is irodalmunkban egyetlen a maga nemében.

1882-ben megindította a „Jeschurun“ című zsidó hetilapot, mely mind a két pártárnnyalat érdekeit akarta szolgálni, de már egy év múlva megszűnt. Legnevesebb tudósaink keresték fel ekkor cikkeikkel. Itt közölte Bacher Simon Petőfi „Reszket a bokor“ c. költeményének fordítását „ינוע האטר“ címmel. 1887-ben lefordította a megboldogult Eszter könyvét magyarra. Érdekes, hogy a kiadótól nem pénzt, hanem a „Sulchan Aruch“-t kérte. A fentemlítetteken kívül még a következő műveket fordította, illetve írta:

3. „Válogatott gyöngyök“ Gábiroltól; 4. „Tikun Midat Hanefes“; 5. „Petach Tesuba“ R. Gabriel Salzbergertől; 6. „Iskolai adatok Izrael népének multjából“; 7. „Erinnerung an die Vorfahren“: „Rabbi Náthans System der Ethik u. Morál.“

E tudományos könyveken kívül írt még iskolai könyveket is. Így egy természettant Süimeghi J. kartársával együtt, egy elemi mértant, mely 6 kiadást ért és magyarra fordította a Tretan F. V.-féle rajziskola kézikönyvét. Állandó munkatársa volt a hazai és külföldi zsidó- és szaklapoknak, ahová kisebb-nagyobb cikkeket írt. Becses anyagot gyűjtött azokkal az oklevélismertetésekkel, melyeket a „Magyar Zsidó Szemle“ hasábjain közölt az utolsó években. Folyton dolgozott, még betegsége alatt is, élénk szelleme az utolsó napig is kedvelt tárgyaival foglalkozott. Ama nagy tiszteletet, melyet munkásságával szerzett, legjobban bizonyítja, hogy korának tudósaival, különösen felekezetünk nagyjaival állandó érintkezésben és levelezésben állott.

Igazi dísze volt a zsidó tudományos életnek, de azért mégis inkább tanító volt. Egész életét a kis gyermekek nevelésének szentelte. de emellett ráért még a felnőtteket is oktatni tudományos cikkeivel.

Teljesüljön rajta nagy érdemeiért a szent ige: והמשכילים יזהירו כוהר הרקע
Óbuda. Bató J. Lipót.

Buxbaum Henrik.

Szül. 1826-ban, meghalt 1905-ben.

Bő aratást tartott rövid idő óta a halál derék veteránjaink sorában. Ilyen, hogy meghalt *Ellinger* Márton, az örökké derült arcú, hírneves talmudtudós collegánk, sirba követték őt nemsokára *Hahn* Dávid és *Stern* Mihály kartársaink, éltük derekán. Április 16-ika pedig a legnagyobb gyásznapja volt a helybeli zsidó tanítóságnak. Nesztorunkat, a 79 éves *Buxbaum* Henriket, nyug. igazgatót kísértük földi pályafutásának utolsó útjára.

Mintha maga a természet is osztotta volna gyászunkat, a verőfényes áprilisi nap eltűnt, sötétszürke szemfödél borult az égboltozatra, melyből a cseppek milliói ömlöttek a város lakosságának mindennemű rétegeiből összesereglett gyászoló közönségre, melynek sokasága a mostoha idő dacára a messze sírkertbe követte nagy halottját.

Álljunk meg egy kicsit e dombnál, mely elköltözött collegánk és mesterünk porhüvelyét magába fogadta és vessünk egy tekintetet megdiesőült kartársunk egész életére és működésére. Sokat tanultunk tőle életében, tanított ő bennünket a halála után is.

Életrajzát csak dióhéjban adhatom meg. Mint e város gyermeke, szegénysorsu szülőktől származott, de egész életét szülővárosa tanügyének szentelte.

Az elemi iskola után tanulmányait a helybeli „Jesivá“-n folytatta; vasakarata, tudványa és szívós kitartása gyorsan előbbre vitték; középiskolák látogatása nélkül is tanképesítő vizsgálatot tett, mely után csaknem egy fél századon át hazánk legrégibb zsidó iskoláját, a „*Todesco Hermann*“-féle alapítványi intézetet vezette. Ez időtől fogva az ő életrajza és működése egybeforrt az általa vezetett intézet történetével. 1892-ben történt nyugdíjaztatásaig minden reform, minden intézkedés, minden változás az ő nevéhez volt kötve. Aki *Buxbaum* Henrik működéséről tiszta képet akar magának szerezni, annak csak iskolánk monografiáját kell elolvasnia.

Egyesületünk felvirágoztatása körül is nagy érdemei voltak. De legnagyobb érdeme, hogy egyesületünk alapításának eszméjét ő vetette fel először. A megboldogultnak egyesületünk alapításában való közreműködéséről az „Izr. Tanügyi Értesítő“ XVII. évfolyamának 7. számában (1892. július 1.) a titkári jelentés következőképpen emlékezik meg: *Buxbaum* Henrik, pozsonyi tagtársunk volt az első, aki 1858-ban a magyarhoni tanítóság érdekében a küzdőtérre lépett a bold. *Löw* Lipót, szegedi főrabbi által szerkesztett „*Ben Chananja*“ című folyóiratban felhívta a tanítókat oly egyesület alakítására, melynek célja volna a tanítókat, meg azok özvegyeit és árváit gyámolítani. A felhívást *Löw* e szavakkal kísérte: „Vajha *Buxbaum* felhívása nem hangzanék el a pusztában kiáltó szavaiként!“ Ez érdemeiért egyesületünk már évtizedek előtt tiszteletbeli tagjául választotta.

Élete utolsó pillanatáig szüntelenül olvasott, tanult, kutatott és böngészett. Különösen pedagógiai kérdésekben kapacitás volt. Ennek köszönhette a pozs. magy. kir. áll. tanítóképző-intézet igazgatósági tagjává történt kineveztetését. Dacára annak, hogy bölesőjét még az elmúlt század első évtizedében, még pedig az akkori ghettóban ringatták, haladt a korszellemmel, *modern* ember lett és maradt mindhaláláig. Megírta iskolánk történetét, mely kútforrása lett monografiájának, és munkatársa volt sok évtizeden át a helybeli sajtónak, mely a legnagyobb részvétellel nyilatkozott az ő elhunytáról. Alig létezett pedagógiai, egyesületi vagy lokális érdek, amihez ő észrevételeit vagy megjegyzéseit meg nem írta volna. Higgadt, férfias és tapasztalatokkal meggyőző

érveléseit és fejtegetéseit mindenki szívesen hallgatta vagy olvasta. Nyilvános helyeken csak nagyon ritkán fordult meg, de annál kevésbé hiányzott a tanítói gyűléseken és értekezleteken, s mikor szegény már személyesen nem jelenhetett meg, elküldötte üdvözlő levelét. A tanítóság becsületét mindenek fölé helyezte, s alig ismertem tanítót, ki annyira feltékenyen meg tudta volna őrizni a köztiszteletet, mint ő. Őszinte, egyenes, minden hízegő mezt nélkülözö szavai kevés barátot, de annál több tisztelöt szereztek neki. Csak élte derekán tanulta meg édes hazánk nyelvét, még pedig oly szorgalommal és igyekvéssel, hogy túlhaladta valamennyi akkori kor- és kartársát. E körülménynek köszönhető, hogy az általa vezetett tanintézet volt a városban az első, mely alapján megmagyarosodott.

Növendékei szerették, tisztelték és nagyrabecsülték, s amint imponált tudásával, műveltségével, jellemével és pedagógiai ismereteivel, olyan impozánsná lett utolsó útja is. A gyászoló családtagok után (4 fia és 3 vö) haladtak az iskola növendékei a tantestülettel, az orth. izr. hitközség elemi és polgári iskolájának tantestülete, az congr. izr. hitközség iskolaszéke és az orth. izr. hitközség iskolaszéke *Duschinsky* Frigyes elnökkel, a magy. kir. áll. tanítónő-képző-intézet küldöttsége, a congr. izr. hitközség képviselőtestülete és a Chevra-Kadisa teljes választmánya, végül beláthatlan sokasága a volt növendékeknek, köztük már sok megöszült férfi. A temetési szertartás 9-től 12-ig tartott. A Chevra-Kadisa I. oszt. temetést rendezett, dízsírhelyet jelölt és a volt növendékek a siremléket is felajánlották a családnak. A sírkertben Dr. *Funk* Samu hitközs. rabbi lelkes és megható szavakban vázolta a megboldogult érdemeit, mint embert, családföt és tanítót. A nyitott sírnál pedig *Berger* Benő igazg. tanító, az iskolaszék, a tantestület, a Chevra-Kadisa és egyesületünk nevében bucsuztatta el a nagy halottat, melyeknek munkástagja volt.

És most nyugodjál békében érdemes öreg mesterünk! Könnyü legyen neked a föld! Nekünk, hátramaradottaknak pedig ama kívánságunk van: **וְתִי אַחֲרֵי כִמּוּהוּ!** Vajha sikerülne nekünk is földi pályafutásunkat oly dicsőséggel befejeznünk, mint neked sikerült!

Pozsony.

Ehrenthal Mór.

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBÖL.

Az orsz. izr. tanítóképzö „Kiss József önképzököre“ és „Zeneköre“ együttesen április hó 16-án, a Fövárosi Vigadó kis termében nagy és díszes közönség jelenlétében igen sikerült és művészi színvonalon álló hangversenyt rendezett. A hangverseny fénypontját a a *Major* J. Gyula tanár által betanított és vezényelt Hiller: „Jeruzsálem pusztulása“ című oratórium első részének bemutatása képezte. Ez az előadás tulajdonképen csak erőpróbája akart lenni annak a nagy hangversenynek, melyet a tanítóképzö saját jótékony intézményeinek javára a jövő hangverseny-évad elején akar rendezni, amikor is az egész oratórium teljes zenekari kísérettel kerül majd bemutatkozásra. A közönség, mely eleinte hidegen fogadta a neki még idegen zenei műfajt, később, midön megismerkedett az oratórium csodás szépségeivel, annál nagyobb lelkesedéssel és szeretettel tapsolt úgy a közreműködöknek, mint a vezénylő *Major* tanárnak. A bemutató fényes sikere után méltán hisszük, hogy a majdan teljes zenekari kísérettel bemutatandó egész oratórium zenei körökben nagy feltűnést, a közönség körében pedig szíves érdeklödést fog kelteni. A mostani bemutatónál úgy a karról, mint a magánénekesekről csak a legdicséretesebbet írhatjuk. A kart a tanítóképzö ifjúsága s a közreműködö „Magyar nők zenepártoló egyesületének tagjai képezték. A magánénekesek közül különösen megemlítendök *Krausz* Jakab kartársunk és *Szatmári* Elek, a hölgyek közül *Fischer* Gézáné, *Ferenschich* Margit és *Goldhammer* Erzsike. Dicséret illeti még *Stroke* Henriket, ki az egész művet zongorán kísérte. De a legnagyobb érdem *Major* J. Gyula tanáré, aki fáradhatlan buzgalommal s kitartó energiával tanította be a nehéz zenei művet. A műsor többi pontját részint zenei számok, részint felolvasások képezték. *B. A.*

Phonomimika. A Hajdumegyei *Gönczy* tanítóegyesület „Debreceni járásköre“ f. évi április 1-én Debrecenben ülést tartott, melyen az egyik előadó a phonomimikai tanítás módszeréről gyakorlati tanítást mutatott be. A gyakorlati tanítás eredményes és kitűnő sikere után a közgyűlés határozatilag kimondta, hogy a phonomimikai módszert kiváló célszerűsége és praktikussága folytán melegen ajánlja. — A debreceni stat. izr. hitközségi elemi fiúiskolában ez iskolai év elején az I. osztály tanítója: *Lippe* József a konferencia határozata alapján kísérletet tett a phonomimikával és bámulatos eredményt ért el. December közepén, dacára hogy az iskola járvány miatt 3 hétig szünetelt, már az egész osztály 58 növendéke kivétel nélkül olvasott és irt.

Miniszteri elismerés. A VI egyetemes tanítógyűlés alkalmával rendezett tanszerkiállításon a pécsi izr. elemi iskola egyik tanítónője, *Löwy* Anna is részt vett egy pompás kollekción színes és képes kártyabetűvel, amely a kiállításon feltűnést keltett ugyannyira, hogy a vallás és közoktatásügyi miniszter most elismerését és köszönetét fejezte ki *Löwy* Annának, hogy buzgó közreműködésével a kiállítás sikerét előmozdította.

Gyászhir. Érdemes tagtársunkat, *Ranschburg* Adolfot, a ceglédi izr. hitk. elemi iskola igazgató-tanítóját súlyos csapás érte: gyönyörű 13 éves leánykája, Ilonka halt meg 3 napi betegség után. A megsomorodott szülők leljenek vigaszt abban, hogy az ő fájdalomban mindnyájan osztozkodunk, az elhunynak pedig legyen pihenése oly nyugodt, mint a milyen szeretetteljes volt élete.

Nyugdíjazás. A közoktatásügyi miniszter *Sugár* Bernát tápiószelei tanítót nyugdíjazta.

VEGYESEK.

Breyer Rezső. Folyó hó 3-án, 81 éves korában hűnta le szemét jobb álmra a zsidó tanítóság egy veteránja az ősi zsidó községben: Bonyhádon 8 évi nyugdíjazottsága után. A megboldogult egyike volt azoknak a régi tanítóknak, kik a világi ismeretek mellett a héber tudományt is odaadással ápolták; élete végéig szorgosan művelte a talmudikus tudományt. Életrajzi adatai a következők: Született Csabán, 1821-ben. Szegény szülőktől származván, korán vetődött el a szülei háztól: tanulni. Tulajdonképpen rabbinak készült. Tanult előbb Pozsonyban; később Prágában dr. Rappaport előadásait hallgatta. Emellett dr. Wessely egyetemi előadásain vett részt, — amiről bizonyítványai is volt. Mivel rabbi állást nem sikerült mindjárt elfoglalnia, a szószék helyett a katedrának szentelte életét. Összesen négy helyen működött mint tanító: Puchón, Tolnán, Baján és legutóbbi működéshelyén: Bonyhádon, hol egész nyugdíjaztatásáig oktatott. Az igaz részvétnek telje volt az, amely végtisztességén ápr. 5-én mutatkozott. A kartársak nevében *Blumenstock* Jakab, ottani Congr. izr. hitk. tanító tolmácsolta a tanítói-kar részvétét megkapó szavakkal. Azután a ravatalt átvitték a szent-egylet emberei az ottani zsinagóga elé, ahol *Rosenthal* Tóbiás dr. hitszónok magvas tartalmu gyászbeszédet tartott. A megboldogult hült tetemei az ottani Congr. izr. sirkertben helyeztetek örök nyugalomra. Nemes életű tanító volt. Legyen áldott emlékezete!

Salamon József tanfelügyelő búcsúzása. A Baranyamegyei általános tanítóegyesület f. é. április 6-án tartotta meg évi rendes közgyűlését, melyen több, mint kétszáz tanító és tanügybarát jelent meg. A közgyűlés egyesületi ügyein kívül a rajzoktatás kérdésével foglalkozott, melynek előadója *Hoch* József pécsi izr. tanító volt. Az előadás nagy elismerésben részesült.

A közgyűlés fénypontját azonban ama búcsúünnepély képezte, melyet Baranyamegye tanítósága a harminckétévi működés után nyugalomba vonuló kir. tanácsos, Salamon József tanfelügyelő úr, egyesületünk dísztagja tiszteletére rendezett.

Az ünnepélynek külső kerete, valamint lelkes bensősége igazán megkapó és magas színvonalon álló volt.

A közgyűlést nyomban követő díszgyűlést *Majorossy* Imre kir. tan. polgármester és iskolaszéki elnök, mint az ünnepély díszelnöke, nyitotta meg. — „Köszönettel fogadja — úgy mond — a díszelnöki megtiszteltetést két okból, először, mert a megyei és városi tanítóság nemes intencióból folyó ünnepélyét örömmel vezeti, hogy így a tanítóság iránt érzett elismerését ezúttal is kifejezésre juttathassa, másodszer azért, mert alkalom adatott neki, hogy a tanítósággal együtt a hála, tisztelet és

ragaszkodás adóját leróhassa *Salamon* József, nemzeti tanügyünk a kiváló bajnoka iránt. *Ilála és szeretetnyilvánítás nélkül a társadalom nem működhetik áldásosan*, szívből fakadó szóval üdvözli tehát a kultúra nemes apostolait, a tanítókat, hálával megköszönve az őt ért megtiszteltetést.

Az öttagú küldöttség meghívására ezután megjelent a teremben az ünnepelt, kit a díszelnök ékes szavakban, a gyülekezet pedig harsány éljenzéssel üdvözölt.

És most sorban következtek az üdvözlők lelkes beszédei. *Schmidt* Boldizsár pécsbányatelepi igazgató tanító, mint ünnepi szónok elismert ékesszólásával méltatta *Salamon* kir. tanfelügyelőnk elévülhetetlen érdemeit.

Reberics Imre polg. isk. igazgató, mint a Baranyamegyei általános tanítóegyesület érdemes elnöke, fejezte ki mély háláját, hangsúlyozva, hogy a tanfelügyelő úr személyét, jóságát és áldásos működését a tanítóság soha el nem felejtí.

Mihalovics Antal a városi tanítótestület és a pécsi tanítóegyesület nevében búcsúzott el lelkes és lelkesítő szavakban — a fővezértől. *Futyma* Sarolta, mint a Pécsi tanítónők egyesületének nagyérdemű elnöke, nagy éljenzés és tapsvihar között köszönte meg a tanfelügyelő úrnak az egyesületük fellendítése körül szerzett rendkívül nagy érdemeit. *Székely* Márton, a mohácsvidéki róm. kath. tanítóegyesület nevében, *Gyömöre*y Zsigmond a pécsi kath. képezde nevében, *Vörös* Mihály igazgató a pécsi felső kereskedelmi iskola nevében köszönték meg a búcsúzó tanfelügyelő úrnak fáradozásait.

Dr. *Perls* Ármin főrabbi a pécsi izr. hitközség nevében méltatta gyönyörű beszédben a közügyektől visszavonuló, ünnepelt férfiúnak ritka érdemeit.

Miután még *Radojcsics* Dusan a görög keleti tanítók nevében fejezte ki őszinte háláját, és *Ehn* Emilia főjegyző a beérkezett üdvözlőket olvasta fel, felemelkedett *Salamon* József kir. tanfelügyelő, és vele együtt a jelen volt egész hallgató közönség, és meghatva mondott köszöntet a nem várt ünnepeltetését.

A Hymnus elhangzása után *Majorossy* díszelnök bezárta a gyönyörű szép ünnepélyt.

Délben 1 órakor a nagy Vigadó dísztermében a fényesen terített asztalok körül díszebéd volt, amelyen 160 férfi és nő vett részt.

A 3. fogásnál felállt *Majorossy* kir. tanácsos és elmondta az első hivatalos felköszöntőt, éltetve a tanítóságot.

A másodikat *Bódis* Béla vaiszlói ev. ref. tanító mondta a megyei tanítóság nevében, felköszöntve az érdemkoszorúzott tanfelügyelő urat.

A harmadik hivatalos felköszöntőt egyesületünk nevében *Klingenberg* J. baranyamegyei körelnök mondta: Hivatkozva bölcs *Salamon* királynak *Koheletben* kifejezett mondására, emlékeztet a régi igazságra, hogy semmi se állandó, ami az időhöz vagy röghöz van kötve, csakis *az marad meg örök időkre, ami eszményi*, csak is az marad fenn beláthatatlan időig és működik tovább az elmékben, *ami ideális*. — Sorra ismerteti a találkozó pontokat a távozó tanfelügyelő és tanítóság között: az iskolában, hol mindig volt elismerő, buzdító szava a tanítók részére, kiket jóindulattal bíralt, kiknek üdvös útbaigazítást adott; a tanítógyűléseken a legjobb eszméket ő vetette fel, melyek megvalósultak és mindenkorra fennmaradnak. Mindig az igazságot szolgálta és felekezeti külömbiséget nem ismerve, ítélte meg az érdemeiket. Pécs városának kulturális lapjain fel lesznek jegyezve és megörökítve azok a maradandó alkotások, melyek az ő nevéhez fűződnek. Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület nevében mond hálás köszönetet azon kiváló érdeklődésért, melyet ezen nagy intézmény, valamint a pécsvidéki izr. tanítói kör iránt mindenkor tanusítani szíves volt, és hálásan emlékezik meg azon jóakaratról, melyben szólót is 31 éven keresztül részesítette. Legyen csendes visszavonultságában boldog, megelégedett, legyen áldva minden lépése!

Bolgár Kálmán, az új tanfelügyelő, volt a következő szónok, kiuek hatásos beszéde különösen jó benyomást gyakorolt az egybegyűltekre.

Dobra Imre igazgató a pécsi tanítóság nevében köszönti fel a távozó felügyelőt, átadva a tanítóság ragaszkodásának zálogát.

Koródi Miklós tanítóképzőintézeti tanár elmés ötletektől sziporkázó felköszöntőben élteti a közkedvelt tanfelügyelőt. Végre *Bodonyi* Nándor író, és *Majorossy* Imre polgármester és az ünnepelt maga rendkívül hatásos beszédekkel zárták be a felköszöntőket.

Kitüntetési jegyek. *Csukási* Fülöp indítványára a választmány elhatározta, hogy „Kitüntetési jegy“-eket ad ki felekezeti iskoláinkban való használatra. A jeles és kitűnő tanulók jutalmazására tudvalevőleg most is nagyon sok helyütt használnak ilyen kitüntetési jegyeket, de ezek külső kiállítása sehogysem felel meg; pedig a szülők e kitüntetések nagy becsben tartják, mint drága okmányt megőrzik. Egyesületünk tehát művészi kivitelben, a legszebb kiállításban akarja ezeket a „Kitüntetési jegy“-eket elkészíttetni, hogy méltó jutalmazásra alkalmasak legyenek. Rajzban és jelmondatokkal kifejezve lesz rajtuk a magyar nemzeti és a felekezeti eszme, az iskolai jelleg és a jutalmazandó szorgalom és munka; szövege pedig felekezetünk minden iskolafaja számára alkalmas lesz. A kitüntetési jegyeket egyesületünk kiadja majd, még pedig még e hetekben, de az árusítást egy budapesti papirkereskedő cégnek fogjuk bizományba adni. Egy-egy lap ára nem lesz drága és a tiszta jövedelemből mégis csinos összeggel reméljük évenként az üdülő-telep alapját növelni. A részletekről júniusi számunkban fogunk hirt adni.

Értesítés. Tisztelettel értesítjük az egeri izr. iskola volt növendékeit, hogy iskolánk 50 éves fennállását, nem f. hó 30.-án, — mint tervezve volt — hanem f. évi június 18.-án fogjuk megünnepelni. Hogy az ezen alkalomból kiadandó emlékfüzetben a volt növendékek neveit pontosan közölhessük, s hogy az ünnepélyre szóló meghívókat az ünnepély programjával együtt idejekorán szétküldhessük: újból kérijük ama t. hölgyeket és urakat, kik iskolánkban növendékei voltak, de címüket még ez ideig be nem küldték, hogy ezt az *Izr. Tanítótestülettel Egerben* mielőbb közölni sziveskedjenek.

Az egeri izr. hitközség.

Ajánlat. Az „Izr. Tanügyi Értesítő“ 1882—1900-ik évfolyamait, 3—3 évf. egybekötve szép erős kötésben, évfolyamonként 1—1 koronáért adom el. A fiatal kartársaknak nagyon ajánlatos, mert igen szép pedagógiai cikkek, fontos miniszteri rendeletek és jó tárcák vannak benne. Bucsú-Szt.-László. (Zalam.) *Klein Mór.*

Hymen. Fialat tagtársunk *Klein Gyula*, löcsei hitoktató április hó 12-én vezette oltárhoz *Halas Janka* kisasszonyt, főtisztelendő *Krausz N.* iglói főrabbi úrnak hugát. — *Beregi N. Nándor* móri tagtársunk május 2-án esküszik örök hűséget *Gerlóczy Sarolta* kisasszonynak, főt. Gerlóczy M. A. rabbi leányának Fiumében. — Gratulálunk a fiatal paroknak és örömszülőknek!

Eljegyzés. Érdemes tagtársunknak *Maislis Ferenc*, a pesti izr. hitközségi fiúiskola tanítójának fia, *Maislis Emil* magy. államvasuti gépészmérnök eljegyezte e napokban *Milich Ilonka* kisasszonyt, *Grossmann Arnold*nak, a Pikler és Grossmann helybeli cég beltagjának nevelt leányát. Szívvel gratulálunk.

A Magyar Könyvtár e havi sorozata ismét a hazai történelem egyik nagyfontosságú forrásművét teszi olvasó kiadásban hozzáférhetővé a nagyközönség és főleg a tanulóifjúság számára: *Antonio Bonfini*-nak, a kiváló olasz humanistának följegyzéseit Mátyás király életéről és tetteiről. Az új magyar irodalom köréből *Szomaházy István* szerepel. Művének címe „Kemény doktor karriérje“ — a füzet első novellája után. A külföldi belletrisztikát két név képviseli: a nálunk még kevéssé ösmert Pierre *Louys*-tól van egy csodaszép, antik tárgyú novella, Marcell *Prévost*-tól néhány pompás apróbb munka. A gondos fordítás *Gábor Andortól* való. A „Magyar Könyvtár“-ból idáig 416 szám jelent meg, melyeknek teljes listáját ingyen küldi meg minden könyvkereskedés vagy kiadó cég (Wodianer F. és Fiai, Budapest, Andrassy út 21.) Egy szám ára csak 30 fillér.

Uj, javított kiadás.

Füredi Ignác Számtani példatár, átnézte **Bárd Rezső**

az elemi iskola II. oszt. számára, VII. kiadás	} min. eng. ára fillé	—,40
az elemi iskola III. oszt. számára, VII. kiadás		—,40
az elemi iskola IV. oszt. számára, V. kiadás		.40
az elemi iskola V. és VI. oszt. számára, III. átdolg. kiadás		—,64

ministeri engedélyezése folyamatban.

Kapható a kiadónál:

Ifj. Nagel Ottó könyvkereskedő, VIII. Múzeum-körut 2. sz.

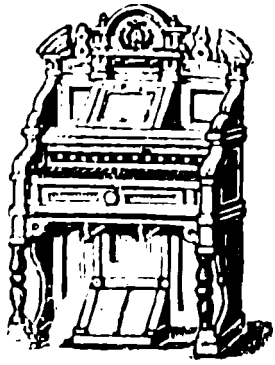
és minden más könyvkereskedésben.

Bevezetés céljából a kiadó mutatópéldányokkal szivesen szolgál.

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz. Gyermek- és életbiztosító-intézet Budapesten VI. Teréz-körút 40–42. Alapított 1863. évben. Folyó év március havában 1.321,000 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.134,200 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 48.000 K 91 fillér fizetett ki. 1905. január 1-től június 31-éig bezárólag 3.501,800 K értékű biztosítási ajánlatot nyújtottak be és 2.953,500 K értékű új biztosítási kötvényt állítottak ki. Biztosított összegek fejében 174.690 K 04 fillért fizettek. Ezen intézet a gyermek és életbiztosítás minden nemével foglalkozik legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

A Kalapkirály

3, 4, 5 koronás különlegességekben
speciálista.
Kossuth Lajos-utca végén, Eskü-ut (Klotild-pal.)

HARMÓNIUMOK

mindkét rendszer szerint a legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ ÉS TÁRSA

Budapest, VIII. József-körút 15. szám.

Árjegyzék ingyen és bérmentve. Tanerőknek külön százalékgedmény.

Vizsgálati jutalmul.

Iskolai könyvtárak alapítására vagy kiegészítésére a legmelegebben ajánljuk a

Filléres könyvtár

50 filléres köteteit.

Elbeszélések, regék, történelmi elbeszélések, mesék, színdarabok gyűjteménye.

Szerkeszti Pósa Lajos.

A „Filléres könyvtár“ köteteit nyugodt lelkiismerettel adhatják a gyermek kezébe, mert valamennyi szigorúan meg van válogatva. A „Filléres könyvtár“ kötetei egyetlen iskolai könyvtárból sem hiányozhatnak, mert nemesak szórakoztatják a gyermeket, hanem tanítják, nevelik is.

A most megjelent 25 kötettel a gyűjtemény már 200 kötetre szaporodott, ezek jegyzéke minden könyvkereskedésben kapható, de szívesen küldi a „Filléres könyvtár“ kiadója **SINGER és WOLFNER könyvkereskedése** is, Budapest, VI., Andrásy-ut 10.

HIRDETMÉNY.

Ezennel közhírré tétetik, hogy miután a **Magyar Királyi Pénzügyminiszterium** ellenőrző közegei a Magy. Kir.

Szab. Osztálysorsjáték (**XVI. sorsjáték**) I. osztályára szóló sorsjegyeket felülvizsgálták, azok a főelárusítóknak árusítás végett kiadattak.

Az I. osztály huzása **1905. május hó 25. és 26-án** tartatik meg. A huzások a **Magyar királyi állami ellenőrző hatóság** és királyi közjegyző jelenlétében, nyilvánosan történnek a Huzási teremben (IV. Eskü-tér, bejárat a Duna utca felől). — Sorsjegyek a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték valamennyi árusítóinál kaphatók.

Budapest, 1905. évi április hó 30-án.

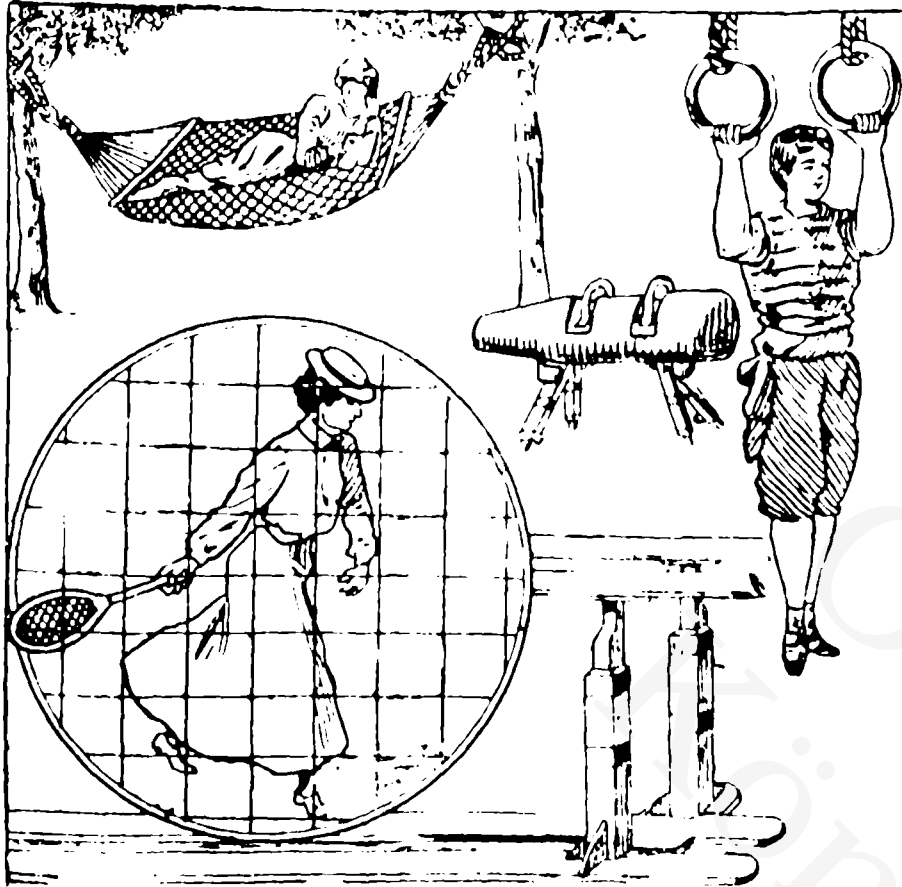
Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték igazgatósága.
Gróf Teleky *Hazay.*

Ajánlható cégek.

Weisz Salamon Budapest, Népszínház-utca 25. Ajánlja nagy raktárát üveg, porcellán és lámpa árukban. Épületüveges. Képrámák nagy választékban.

Müller Testvérek, Budapest. Vegyészeti gyár. Tinta, tus és aquarell-festék gyártmányai a legjobbak.

Weisz Sándor Budapest, Ferenciek-bazára 19. Jutányos áron készít elegáns szabású uri ruhákat. Angol és francia ruhaszövet raktár.

Dadogást

és minden beszédhibát kezesség mellett a legegyszerűbb és legújabb mód szerint sikeresen gyógyít
SOLT LAJOS Budapest, VII., Erzsébet-körut 29. Orvosi felügyelet személyes vezetésem alatt.

HORÁNSZKY JÁNOS

állat-präparator és tanszerkészítő

Budapest, Kossuth Lajos-utca 16.

Állatok, madarak tömése, valamint iskolák részére mindenféle állat, madár, növény és minden präparatori tanszerek nagy raktáramból legolcsóbban kaphatók.

Alapított 1878.

Telefon: 15-56.

TORNAESZKÖZ

Tennis-játék, függágy, háló, tekejáték, zsák-, ponyva- és fehér kender kötél, legolcsóbb megbízható beszerzési forrása

Seffer Antal

sporteszközök és kötélgyártó telepe.

Budapest, IV. Károly-utca, boltsz. 12.

(Központi városi épülete.)

Képes árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.

Pártoljuk a honi ipart!!

Az igaz magyar gazdasszony nem küldi már ruháit külföldre tisztítás és festés végett, mert

Beierl József

műfestő és vegytisztító

Budapest, VI. Király-utca 8.
az udvarban

a legjutányosabban és legpontosabban vegytisztít és fest bármilyen uri és női szövet-, selyem-, bársony- és csipke-ruhát. **Csipke- és szövetfüggönyök tisztítása.** — Vidéki megrendelések gyorsan, pontosan és jutányosan eszközöztetnek.

Féüzlet:

Budapest, VI. Király-utca 8.
az udvarban.

Gyűjtőtelep:

Budapest, VI. Múzeum-körut 31.
Ujpest, Kemény Gusztáv-utca.

Budapestre utazók figyelmébe!

Ki akar jól rágni?

Tanárok, tanítók és tanítónők kedvezményben részesülnek.

Lion 1894. I-ső díj.

Kitüntetésre Grand Prix.

FOGAK 2 frttól és teljes fogsorokat rágásra beilleszt 24 óra alatt jótállással a gyökér eltávolítása nélkül. Eltört és nem jól illő fogsorok javítása 2 óra alatt 1 frttól. Amerikai fogműteremtulajdonos **KOVÁCS I.,** Gr. Hadik-palota Károly-körut 9. II. em. 8. — Található reggeli 9-től d. u. 6-ig. Vasárnap és ünnepnapokon is.

ELSŐ MAGYAR ACÉLIRÓTOLL-,
TOLLSZÁR- ÉS INDIGÓ MÁSOLÓ PAPIRGYÁR
SCHULER JÓZSEF, BUDAPEST

Gyár: X. Gyömrői-út 61. — Iroda: VI. Dálnok-utca 26.

Gyártmányai: Acélirótollak, tollszárak, iratkapcsok rajzszegek; indigo- és színes másolópapirosok, fényérzékeny másolópapirosok pozitív és negatív eljáráshoz, rajzmásolópapirosok, olajlapok, cerosin- és viaszpapirosok.

Vizsgai jutalomkönyvekül legalkalmasabb :

Az Athenaeum Mese Könyvtára

írta **BENEDEK ELEK**

mely a következő 20 kötetből áll

- I. A honfoglalás mondái.
- II. Madármesék.
- III. Pásztor mesék.
- IV. Vidám mesék.
- V. Csodamesék.
- VI. Virágmesék.
- VII. Mesék és mondák.
- VIII. Krisztus-legendák.
- IX. Hetedhétország ellen.
- X. Apró mesék.

- XI. Katonamesék.
- XII. Mondák és legendák.
- XIII. Kalandos mesék.
- XIV. Székelyföldi mondák és mesék.
- XV. Állatmesék.
- XVI. Bohókás mesék.
- XVII. Világszép mesék.
- XVIII. Tündérmesék.
- XIX. Óriások és Törpék.
- XX. A tatárjárás mondái.

Egy-egy csinos kötésű kötet ára csak 1 kor

Megrendelhető az

ATHENAEUM részv.-társulat könyvkiadóhivatalában

(Budapest, VII., Kerepesi-ut 54) és minden könyvkereskedésben.

Az „ATHENAEUM” irod. és nyomdair. t. kiadásában megjelentek:

JUHAY ANTAL VEZÉRKÖNYVEI.

A gyermek első tanítója. Ára 5 kor. | A harmadik osztály tanítója. Ára 5 kor.
A második osztály tanítója. Ára 5 kor. | A negyedik osztály tanítója. Ára 5 kor.

GYAKORLATI VEZÉRKÖNYVEK

AZ ELEMI ISKOLÁBAN KÖTELEZETT ÖSSZES TANTÁRGYAK TANÍTÁSÁRA
A MINISZTERI TANTERVHEZ ALKALMAZVA.

Ezen vezérkönyvek kiválóságát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az egyes kötetek megjelenése alkalmával az összes tanügyi szaklapok a legnagyobb elismerés hangján nyilatkoztak róluk. A leg-regebben megjelent **első kötet** pedig immár a **negyedik kiadásban** került ki a sajtó alól.

Juhay vezérkönyvei egyenkint is megrendelhetők a kiadónál, valamint minden könyvkereskedésben.